

EXAMENSARBETE 30hp

Avancerad nivå

Våren & Hösten 2011

Sektionen för lärarutbildning

Att vara eller inte vara... tillsammans?

En studie om elevers uppfattningar om könsblandad respektive könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa

Författare

Maria Winell

Handledare

Ann-Christin Sollerhed

Examinator

Sinikka Neuhaus

Att vara eller inte vara... tillsammans?

En studie om elevers uppfattningar om könsblandad respektive könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa

Abstract

Dagens lärare i idrott och hälsa har stor frihet att forma undervisningen på det sätt som de själva tycker är bäst för eleverna, eftersom vare sig läro- eller kursplan nämner något om undervisningsformen. Detta skall dock ske i samverkan med eleverna. Därför behöver man också veta vilka uppfattningar eleverna har kring undervisningsformen. Trots det finns det idag inte mycket forskning inom området. Vilka uppfattningar har elever kring undervisningsformen i idrott och hälsa, i detta fall den könsblandade och den könsuppdelade?

Syftet med det här examensarbetet var att undersöka elevers uppfattningar om könsblandad och könsuppdelad i undervisning i ämnet idrott och hälsa i årskurs nio. Sexton elever intervjuades för att få svar på detta. Resultatet visar att det finns både för- och nackdelar med de båda undervisningsformerna, men att den könsblandade undervisningen är mer populär än den könsuppdelade. En del elever menade att man gärna kan växla mellan de båda undervisningsformerna och andra var av den uppfattningen att undervisningsformen inte spelade någon roll. Elevernas uppfattningar har hänförs till kategorierna lektionsklimat, den sociala faktorn, läraren, pojkars och flickors olikheter, eleven själv samt aktiviteten.

Ämnesord: Samundervisning, särundervisning, könsblandad undervisning, könsuppdelad undervisning, undervisningsform, idrott och hälsa, grundskolan, årskurs nio, elevers uppfattningar.

INNEHÅLL

Förord.....	5
1 Inledning	6
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Teoretiska utgångspunkter	8
2 Litteraturgenomgång och forskningsbakgrund	10
2.1 Begreppsdefinitioner.....	10
2.2 Den svenska idrottsundervisningens historia	11
2.2.1 Skolgymnastikens uppkomst.....	11
2.2.2 Linggymnastiken	11
2.2.3 Utbildningen av gymnastiklärare	12
2.2.4 Ämnet idrott och hälsas utveckling.....	12
2.2.5 Könsuppdelad och könsblandad idrottsundervisning.....	13
2.3 Tidigare studier om könsuppdelad och könsblandad idrottsundervisning	14
3 Metod	17
3.1 Datainsamlingsmetod.....	17
3.2 Urval	18
3.3 Förberedelser.....	19
3.3.1 Förändringar i intervjuguiden.....	20
3.4 Etiska överväganden	21
3.5 Genomförande.....	22
3.6 Teoretisk ansats och bearbetning av materialet.....	22
4 Resultat	24
4.1 Lektionsklimatet	24
4.2 Den sociala faktorn	26
4.3 Läraren	27
4.4 Pojkars och flickors olikheter	28
4.5 Eleven själv	31
4.6 Aktiviteten.....	32

4.7 Sammanfattning av resultat	33
5 Diskussion.....	35
5.1 Diskussion om lektionsklimatet.....	35
5.2 Diskussion om den sociala faktorn	36
5.3 Diskussion om läraren	37
5.4 Diskussion om pojkars och flickors olikheter	38
5.5 Diskussion om eleven själv.....	39
5.6 Diskussion om aktiviteten.....	40
5.7 Metoddiskussion	41
5.8 Slutsatser	42
5.9 Avslutande reflexioner och förslag till framtida forskning	43
6. Sammanfattning	45
Referenser	46
Bilaga 1	
Bilaga 2	
Bilaga 3	
Bilaga 4	
Bilaga 5	
Bilaga 6	

Förord

Redan under höstterminen 2010 när jag och min kurskamrat skrev vår B-uppsats inom lärarutbildningens inriktning idrott och hälsa bestämde jag mig för att följa upp resultatet i mitt examensarbete. Som blivande lärare i idrott och hälsa ville jag veta mer om elevernas uppfattningar om undervisningsformerna för att eventuellt kunna ta hänsyn till dem och optimera min undervisning. Området könsblandad och könsuppdelad idrottsundervisning har intresserat mig enda sedan jag insåg att den könsuppdelade idrottsundervisningen som jag själv hade under högstadiet inte var den vanligaste i kommunen.

När det blev dags att skriva examensarbetet stod det klart att jag skulle bli tvungen att skriva ensam, eftersom jag redan hade bestämt mig för vad jag ville skriva om och mina kurskamrater inte var lika lockade till det. Min första tanke var att det inte skulle bli några problem, tvärtom skulle jag få friheten att göra precis som jag ville. I efterhand har jag insett vilka fördelar som finns med att skriva i par, inte minst möjligheten att diskutera och bolla idéer med varandra. Arbetet med uppsatsen har varit väldigt krävande, både tids- och energimässigt, men jag är ändå nöjd över mitt val.

Jag vill rikta ett stort tack för all hjälp till:

- Min handledare Ann-Christin Sollerhed för handledning med kritiska ögon.
- De rektorer och lärare som har gett mig tillåtelse att besöka lektioner för att komma i kontakt med elever att intervjua.
- Alla elever som ställt upp på intervjuer och delat med sig av sina uppfattningar och erfarenheter, utan vilka den här uppsatsen inte hade varit möjlig.

Tack så mycket!

Maria Winell

1 Inledning

Under höstterminen 2010 gjorde jag tillsammans med en kurskamrat en enkätstudie (Andersson & Winell 2010) där vi undersökte om elever i årskurs nio föredrog att ha undervisning flickor och pojkar var för sig eller tillsammans i ämnet idrott och hälsa. Studiens resultat tydde på en positiv inställning till könsblandad undervisning i ämnet. På frågan om vilken undervisningsform de föredrog svarade de flesta elever att det inte spelade någon roll, men i de specifika aktiviteterna som berördes i studien var den könsblandade undervisningen mest populär. Könsblandad undervisning föredrogs vid samtliga aktiviteter utom konditions- och styrketräning. Vid vissa aktiviteter registrerades en skillnad mellan pojkar och flickor, vid andra inte. Studien visade inte på någon skillnad mellan flickor och pojkar gällande vilken undervisningsform som generellt föredrogs, däremot mellan elever som hade könsblandad undervisning och de som hade könsuppdelad undervisning. Elever föredrog den undervisningsform som de var vana vid. Studien väckte också nya frågor och vi föreslog bland annat en kvalitativ studie som framtida forskning. Därför beslöt jag mig för att i mitt examensarbete undersöka frågan vidare, den här gången genom en intervjustudie.

I Skandinavien började man göra undersökningar om samundervisning, som den könsblandade undervisningen också kan kallas, i skolgymnastiken under senare delen av 1970-talet (Carli 2004). I början av 1980-talet infördes samundervisning som huvudprincip i idrottsämnet i och med den nya läroplanen för grundskolan, Lgr 80 (Annerstedt, Peitersen & Rønholt 2001). Detta var enligt Annerstedt et al. ”ett led i skolans uppgift att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män” och ”ett medel att utjämna könsrollerna” (2001, s.89). Carli menar att resultatet blev ett annat. I stället för en jämställd idrottsundervisning fick man en undervisning på pojkarnas villkor (Carli 1995).

Åren 1992 och 1993 genomförde Skolverket en stor nationell utvärdering av grundskolan där bland annat elevernas syn på samundervisning undersöktes (Mattson 1993). Ungefär tio år senare genomfördes en ny stor utvärdering men den här gången undersöktes inte elevernas inställning till samundervisning (Eriksson, Gustavsson, Quennerstedt, Rudsberg, Öhman, Öjjen 2005). Under andra halvan av 1980-talet och drygt tio år framåt var debatten kring ämnet stor verkar det som, men nyare studier är svåra att hitta. Den begränsade mängden nyare forskning bidrog också till ämnesvalet för detta arbete. Det behövs mer forskning inom området tycker jag.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11) samt tillhörande kursplan för idrott och hälsa nämner inte något om undervisningsformen (Skolverket 2011). Detta gör att lärare idag har stor frihet att forma undervisningen på det sätt som lämpar sig bäst för eleverna. Detta skall dock ske i samverkan med eleverna. I Lgr 11 står det bland annat att läraren ska ”svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll” (Skolverket 2011, s. 15).

I den nationella utvärderingen av grundskolan 2003 undersöktes även om eleverna anser att de kan påverka innehåll och arbetssätt i undervisningen. Idrott och hälsa kommer på åttonde plats gällande påverkan av innehållet. 16 procent av eleverna tycker att idrott och hälsa tillhör de tre ämnen där har störst påverkan över lektionsinnehållet. Gällande påverkan på arbetssättet kommer ämnet på tionde plats, eftersom en ”något lägre andel anser att de kan påverka arbetssättet än innehållet” (Eriksson et al. 2005, s.80). Eftersom eleverna ska kunna påverka såväl innehåll som arbetssätt och arbetsformer är det intressant för både blivande lärare, inklusive mig själv, samt redan verksamma lärare att få en utökad kunskap om elevers syn på könsblandad respektive könsuppdelad undervisning i ämnet idrott och hälsa.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka elevers uppfattningar om könsblandad respektive könsuppdelad undervisning i ämnet idrott och hälsa i årskurs nio. Delsyften, för att komma närmare ett svar på frågan *varför* elevernas uppfattningar ser ut som de gör, är att undersöka upplevt lektionsklimat samt uppfattningar om tävlingsverksamhet. För att undersöka detta har ett antal frågeställningar formulerats:

1. Vilken undervisningsform, könsblandad eller könsuppdelad, föredrar flickor och pojkar, respektive elever med könsblandad och elever med könsuppdelad undervisning, i årskurs nio i ämnet idrott och hälsa?
2. Hur upplever eleverna lektionsklimatet i idrott och hälsa?
3. Vilka för- och nackdelar ser eleverna med könsblandad respektive könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa?

4. Hur ser flickors och pojkars inställning till tävlingsverksamhet i skolan ut?

Vidare har, med utgångspunkt i den tidigare studien (Andersson & Winell 2010), fem aktiviteter valts ut för närmare undersökning. Dessa är bollspel, simning och bad, friluftsliv, rörelse till musik samt styrketräning. Eleverna kommer att få besvara frågor om dessa aktiviteter vid intervjuerna.

En avgränsning har gjorts till att omfatta svenska skolor, eftersom studien riktar sig till lärare och blivande lärare i Sverige och det är även här jag planerar att arbeta. Det bör också påpekas att studiens syfte är att få en djupare kunskap om elevers uppfattningar snarare än att göra generaliseringar av deras åsikter.

1.2 Teoretiska utgångspunkter

Syftet med studien är att undersöka elevers uppfattningar om könsblandad respektive könsuppdelad undervisning i ämnet idrott och hälsa. Studien genomsyras av ett *sociokulturellt perspektiv*. Säljö (2000) menar att det här perspektivet handlar om hur människor formas av de kulturella aktiviteter de deltar i. Människan är i grund och botten en biologisk varelse som har såväl fysiska som mentala förutsättningar, och utifrån dessa formas vi i ett sociokulturellt sammanhang till de individer vi är idag (Säljö 2000). Även ryssen Lev Vygostskij, som var psykolog och lingvist, menade att omgivningen spelar en stor roll. Han är förgrundsfigur till vad som brukar kallas den *kultur-historiska skolan*, vilket innebär att vi påverkas av den omgivande kulturen samt dess historia (Stensmo 2007). Det är skillnad på att leva i 2000-talets Sverige jämfört med 1500-talets Sverige. Det är också skillnad på att leva i Sverige idag eller att leva i Afrika. Människors uppfattningar förändras över tid och därför är det intressant att undersöka elevers uppfattningar om könsblandad och könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa igen. Vid analys av elevernas uppfattningar kommer det sociala samspelet att ges stor betydelse, men även till viss mån individen själv. Det sociokulturella perspektivet, inklusive den kultur-historiska skolan, är användbart som teoretisk utgångspunkt eftersom de hävdar att människor påverkas både av den tid och av den kultur de lever i. Eleverna som ingår i studien påverkas av olika faktorer, till exempel av den nuvarande undervisningsformen de har i idrott och hälsa (Andersson & Winell 2010), vilket kan påverka deras uppfattningar.

Därför kommer både elever som har könsblandad idrottsundervisning och elever som har könsuppdelad idrottsundervisning att ingå i studien.

Jag kommer även att undersöka om det finns någon skillnad i uppfattningarna mellan flickor och pojkar och därför kommer ett *genusperspektiv* att användas. Med ett genusperspektiv analyserar man olika fenomen i samhället, till exempel inom utbildningsområdet, med hänsyn till relationer mellan kön (Nationalencyklopedin 2011d). Genusperspektivet utgår från att män och kvinnor möter olika erfarenheter under uppväxten, men kan inte stå som ensam förklaring till skillnader mellan individer. Människor har flera sociokulturella tillhörigheter. Perspektivet kan därför kombineras med andra perspektiv som tar hänsyn till människors etniska tillhörighet, ålder, klass med mera (Utbildningsdepartementet 1996).

Tallberg Broman, docent i pedagogik, menar att undervisning och läromedel behandlar eleven som ett könsneutralt, samt ett etnicitets- och klassneutralt, faktum. Enligt henne begränsar detta inte bara förståelsen av verkligheten, utan det gör det ofta även omöjligt att över huvud taget begripa verkligheten (Tallberg Broman 2001). Jag håller med Tallberg Broman. Vi vill gärna se alla individer som lika, det är modernt och bra och jämställt att göra det, men vi är inte lika. Genom att undersöka verkligheten ur olika perspektiv, till exempel ett genusperspektiv, kan vi få en bättre förståelse av verkligheten och därmed skapa bättre förutsättningar för människor, i det här fallet elever. Tallberg Broman (2001) skriver att när man ser kön som en pedagogisk fråga, som till exempel berör val av undervisningssätt, blir det pedagogens ansvar att skaffa kunskap om och ta hänsyn till detta i sitt arbete.

Tallberg Broman (2001) skriver att man inte föds utan man blir. Hon menar att våra genus, våra sociala kön, formas under vår uppväxt, genom oss själva och under påverkan av omgivningen. Vad som är manligt och kvinnligt är således relaterat till såväl tid som plats och sammanhang (Tallberg Broman 2001). Med ett sådant synsätt blir det väsentligt att utöver kön även ta hänsyn till det sociokulturella perspektivet.

Sammanfattningsvis kommer alltså två perspektiv att användas, ett sociokulturellt perspektiv, som även kommer att omfatta den kultur-historiska skolan, och ett genusperspektiv. Perspektiven ses inte som två åtskilda perspektiv, utan jag kopplar dem till varandra.

2 Litteraturgenomgång och forskningsbakgrund

Detta kapitel inleds med några begreppsdefinitioner. Därefter ges en historisk bakgrund över ämnet idrott och hälsas utveckling för att skapa bättre förståelse för dagens situation. Avslutningsvis beskrivs tidigare forskning inom området.

2.1 Begreppsdefinitioner

I detta arbete förekommer ibland termen *samundervisning*, vilket innebär att flickor och pojkar undervisas tillsammans, eftersom det är ett vanligt begrepp i litteraturen. Att pojkar och flickor undervisas var för sig skulle då kunna kallas *särundervisning*, men eftersom detta begrepp kan misstolkas (som särskild undervisning) har jag valt att använda begreppen *könsblandad* respektive *könsuppdelad* som begrepp för att beskriva undervisningsformen i idrott och hälsa.

Nationalencyklopedin definierar *kön* som en ”egenskap hos individ som beror på vilken typ av gameter (könsceller) den producerar” (Nationalencyklopedin 2011a). Även i detta arbete ses kön som en biologisk skillnad i motsats till *genus*, ett ”begrepp använt för att förstå och urskilja de föreställningar, idéer och handlingar som sammantaget formar människors sociala kön” (Nationalencyklopedin 2011b).

Idrott definieras av Nationalencyklopedin som en ”samlade benämning på kroppsövningar av olika slag utförda i tävlings syfte eller för att få motion och rekreation” (Nationalencyklopedin 2011c). Även i detta arbete har begreppet flera betydelser. Det kan innebära såväl motionsidrott som tävlingsidrott och skolidrott. Sammanhanget avgör vilken definition som gäller. Idrott används även som en kontrast till begreppet *gymnastik*, där gymnastik står för grenen gymnastik (i många fall linggymnastiken) och idrott motsvarar annan form av fysisk aktivitet.

Även *gymnastik* har flera betydelser i detta arbete. Det motsvarar såväl skolgymnastik som den enskilda grenen gymnastik.

Lektionsklimat är ett begrepp som används för att beskriva stämningen på lektionerna.

Att *tävla* innebär att mäta sin förmåga mot andra för att fastställa vem som är bäst (Hassmén, Hassmén & Plate 2010). I detta arbete används benämningen tävling både för officiella och inofficiella tävlingar. En officiell tävling kan vara när idrottslärarna organiserar en fotbollsturnering med en uppenbar vinnare. En inofficiell tävling uppstår när eleverna tävlar med varandra utan att läraren har uppmanat till detta, till exempel när eleverna fokuserar på vem som gör flest mål vid en fotbollslektion där det viktiga egentligen är att träna kondition och att samarbeta.

2.2 Den svenska idrottsundervisningens historia

År 1820 blev, av flera skäl, gymnastik ett obligatoriskt ämne på de svenska läroverken. Det fanns ett tydligt samband mellan olika nationella intressen och gymnastikens, eller den fysiska fostrans som det kallades, införande. Med tiden har ämnet genomgått stora förändringar, vilket både omfattar ämnets innehåll och dess målsättning. Även namnet har växlat genom åren (Ekberg & Erberth 2000). I detta kapitel skildras ämnets uppkomst och utveckling för att skapa en bättre förståelse för dagens situation. Utbildningen av idrottslärare beskrivs också kort.

2.2.1 Skolgymnastikens uppkomst

Det fanns flera skäl till att fysisk fostran började införas i de svenska skolorna under 1800-talets första decennier och flera personer kom att bidra till införandet. En av dem var en man vid namn Anders Otto Lindfors som bland annat arbetade med lärarutbildningen i Lund. Gymnastik var något som intresserade Lindfors mycket och han skrev bland annat två avhandlingar inom området. Fysisk fostran skulle enligt Lindfors bestå av såväl ridderliga idrotter (såsom ridning och fäktning) som antika idrotter (såsom löpning, brottning och simning) men även nyare idrotter till exempel bollspel och skridskoåkning. Lindfors arbete skapade förutsättningar för Per Henrik Ling som senare kom att arbeta för införandet av obligatorisk skolgymnastik i Sverige (Annerstedt et al. 2001).

2.2.2 Linggymnastiken

Per Henrik Ling (1776-1839) skapade den så kallade linggymnastiken, vilken även kom att kallas den svenska gymnastiken. Han delade in gymnastiken i fyra delar, nämligen pedagogisk, medikal, militär och estetisk gymnastik. Något förenklat kan man säga att den

pedagogiska gymnastiken var den som kom att motsvara skolgymnastiken. Målsättningen var att få en "allsidigt utbildad kropp" (Blom & Lindroth 2002 s.132). Lings övningar utfördes både utan och med redskap. Lek och idrott verkar dock inte ha haft särskilt stor betydelse (Blom & Lindroth 2002). Linggymnastiken var främst ämnad för pojkar. Ling menade visserligen att även flickor och kvinnor behövde hälsa, men att idrotten inte fick gå ut över deras utseende vilket innebar att deras former skulle förbli runda (Ekberg & Erberth, 2000). Linggymnastiken var helt färdigutvecklad samt dokumenterad på 1860-talet, genom att Hjalmar Ling fortsatte sin fars arbete (Annerstedt et al. 2001).

2.2.3 Utbildningen av gymnastiklärare

År 1813 grundades det Gymnastiska Centralinstitutet, förkortat GCI, i Stockholm. Från början utbildades endast män vid GCI. Carli (2004) nämner dock att det finns tecken från så tidigt som 1818 på att kvinnor och flickor tränade och arbetade på GCI, men att den kvinnliga utbildningen inte var etablerad förrän 1864. Lundvall och Meckbach (2003) skriver att kvinnorna fick tillträde till utbildningen vid GCI 1864 och att deras utbildning därefter utvecklades stegvis (Lundvall & Meckbach 2003).

Gymnastiken i utbildningen var enligt Lundvall och Meckbach (2003) uppdelad i teoretisk och praktisk gymnastik. Utbildningen var länge könsuppdelad. Mattson (1993) meddelar att det var först på 1970-talet som könsblandad undervisning infördes inom gymnastiklärarutbildningen.

Lundvall och Meckbach (2003) meddelar att det 1934 kom en ny stadga för gymnastiklärarutbildningen som innebar att mer idrott och lek samt det nya ämnet psykologi-pedagogik infördes. Trots införandet av mer lek och idrott förblev gymnastiken länge en stor del i gymnastiklärarutbildningen. De manliga eleverna arbetade längre utefter Lings principer än kvinnorna, som redan på 1930-talet började införa mer "rytmiska och avspända rörelser, vilka skulle uttrycka känslomässiga upplevelser" (2003, s.35).

2.2.4 Ämnet idrott och hälsas utveckling

När gymnastik blev ett obligatoriskt ämne vid läroverken rådde det brist på såväl lokaler som utbildade lärare och därför blev detta obligatorium i mångt och mycket ouppfyllt. Faktum är

att det tog lång tid för ämnet att etableras, närmare bestämt ett drygt sekel. Ämnet var etablerat vid läroverken i och med 1928 års läroverksstadga. Även i folkskolorna tog utvecklingen lång tid. Där infördes gymnastik som ett obligatoriskt ämne redan 1842, vid folkskolornas införande, men undervisningen kom först igång när inspektion av ämnet infördes (Annerstedt et al. 2001).

Under hela 1800-talet var ämnet relativt påverkat av militära intressen och flickorna uteslöts ofta från de militära övningarna. Överhuvudtaget var det pojkarnas fysiska fostran man fokuserade på under detta sekel. Linggymnastiken var både avsedd för och leddes av män. Flickornas gymnastikundervisning fick således en ännu långsammare utveckling än pojkarnas. På 1880-talet genomfördes även en stor undersökning som visade att sjukprocenten var högre vid flickskolorna än vid pojkskolorna. Detta blev en viktig anledning till att flickgymnastiken började få fäste i de svenska skolorna. (Annerstedt et al. 2001).

Skolgymnastiken bestod till en början främst av linggymnastiken, men under början av förra seklet började ämnet att utvecklas. OS i Stockholm 1912 bidrog till idrottens genombrott i skolorna. Eleverna fick möjlighet att prova på olika idrotter, även om gymnastiken fortfarande dominerade. Gymnastiken började dock utvecklas, inte minst genom kvinnliga gymnastikpedagogers bidrag. Man började gå ifrån linggymnastikens stela arbetssätt och förde in mer naturliga rörelser med rytmik. Det blev även viktigare att träna konditionen genom till exempel hinderbana (Annerstedt et al. 2001).

2.2.5 Könsuppdelad och könsblandad idrottsundervisning

Gymnastikundervisningens målsättning har enligt Annerstedt et al. (2001) delvis varierat för pojkar och flickor. Som exempel kan nämnas att det i 1955 års undervisningsplan för folkskolan/enhetsskolan (U55) framhölls, att den estetiska sidan var viktig för flickorna medan pojkarna skulle ha mer inslag av tävling och prestation. De nästkommande styrdokumenterna för grundskolan, Lgr 62 och Lgr 69, betonade inte könsskillnaderna lika starkt, men den allmänna inriktningen att flickorna skulle utveckla ett estetiskt rörelsesätt och pojkarna styrka och smidighet levde enligt Annerstedt et al. (2001) kvar.

Samundervisning blev enligt Carli (2004) obligatoriskt i grundskolan 1962, med undantag för idrottsämnet. Debatten rörande samundervisning i idrott väcktes nämligen något senare än

den generella debatten. I Skandinavien började undersökningar om samundervisning i skolgymnastiken komma till under senare delen av 1970-talet (Carli 2004) och i och med Lgr 80 angavs för första gången att flickor och pojkar skulle undervisas tillsammans i idrottsämnet meddelar Annerstedt et al. (2001). Friheten inom ämnet har ökat med tiden och i 2011 års läroplan för grundskolan finns varken könsskillnader eller obligatorisk undervisningsform angivna (Skolverket 2011). 2007 genomförde Riksidrottsförbundet en studie av idrotten i skolan som visade att samundervisning var den vanligaste undervisningsformen i ämnet idrott och hälsa i de svenska grundskolorna. I var femte skola var undervisningen helt eller delvis könsuppdelad (Riksidrottsförbundet 2007).

2.3 Tidigare studier om könsuppdelad och könsblandad idrottsundervisning

I detta stycke redovisas utvalda tidigare studier rörande könsuppdelad och könsblandad idrottsundervisning, med fokus på vad eleverna tyckt. Dessa redovisas i kronologisk ordning.

I en studie (Carlsten 1989) som genomfördes 1984 fick elever i årskurs åtta genom en enkät svara på frågor som bland annat handlade om deras åsikter om samundervisning. Eleverna fick i enkäten även uppskatta hur ofta samundervisning förekommit under läsåret. Nästan en tredjedel av eleverna svarade att de alltid hade samundervisning och tio procent uppgav att de hade det ofta. Knappt hälften svarade att de hade haft samundervisning någon enstaka gång och 14 procent av eleverna menade att de inte hade haft samundervisning alls under läsåret. På frågan ”Hur tycker du det har varit att ha skolgymnastik där pojkar och flickor är tillsammans?” (s. 78) gav majoriteten av eleverna (63 procent av flickorna och 60 procent av pojkarna) ett svar som innebar en positiv inställning till samundervisning. Sex procent av både flickorna och pojkarna upplevde det dåligt eller mycket dåligt. Eleverna fick även besvara frågan ”Tycker du att det skulle vara upplagt så att pojkar och flickor har skolgymnastik tillsammans?” (s.79). Mer än hälften av både pojkarna och flickorna svarade att de ville ha samundervisning alltid eller ganska ofta, men det mest frekventa svarsalternativet bland både pojkar och flickor var ”Någon enstaka gång”. Endast sju procent av pojkarna och fyra procent av flickorna uppgav att de aldrig ville ha samundervisning. Studien visar ingen skillnad mellan pojkars och flickors inställning till samundervisning.

Några år senare genomfördes en studie (Hussain 1989) med såväl enkäter som intervjuer. I studien ingick 268 elever, både flickor och pojkar, som haft samundervisning i idrottsämnet sedan lågstadiet och vid studiens genomförande var 13-16 år gamla. Resultatet visar på en positiv inställning till samundervisning bland eleverna. Mer än 70 procent av eleverna uppgav att de tyckte att det var roligt med samundervisning. Endast fem procent tyckte att det var tråkigt och för drygt 20 procent av eleverna spelade det ingen roll vilken undervisningsform som användes. Studien tyder på att pojkarnas intresse för samundervisning ökar mellan 13 och 16 års ålder, medan flickornas minskar. De flesta eleverna tyckte att samarbetet mellan pojkar och flickor fungerade bra under idrottslektionerna och de som tyckte att samarbetet fungerade dåligt var till största delen flickor. De idrottsgrenar där eleverna, både pojkarna och flickorna, var mest negativa till samundervisning var styrketräning och lagbollspel. Beträffande olika idrottsgrenar visade studien inga stora intresseskillnader mellan könen.

Under åren 1992 och 1993 genomförde Skolverket en omfattande nationell utvärdering av grundskolan (Mattson 1993). Idrottsämnet var ett av många ämnen som utvärderades. Mattson (1993) skriver att det verkar som att samundervisning var den normala undervisningsformen i skolan när studien genomfördes. Undersökningen visar att majoriteten av eleverna tyckte bra eller mycket bra om könsblandad undervisning. Drygt en tiondel av eleverna har en negativ inställning och resten tycker varken att det är bra eller dåligt. Eleverna fick också ge exempel på aktiviteter där samundervisning går bra samt aktiviteter där det inte går bra. Mattson (1993) skriver att de flesta aktiviteter som nämns förekommer både bland flickorna och bland pojkarna. Vidare förklarar han att man genom elevernas svar kan utläsa att det inte är aktivitetsvalet som avgör om samundervisningen blir lyckad, utan snarare *hur* undervisningen sker. Eleverna tycker att det är naturligt och självklart att flickor och pojkar undervisas tillsammans, även om ”flickorna ibland missgynnas när de ska mäta sina prestationer med pojkarnas” (s. 32). I utvärderingen undersöktes också betygsfördelningen och, med avseende på betyget i idrottsämnet, verkar det alltså som att flickor missgynnas av könsblandad idrottsundervisning. Författaren påpekar dock att det även finns stora skillnader inom könen, både gällande färdighetsnivå och gällande intresse. Rena flick- respektive pojkgrupper är inga självklart enhetliga grupper. Även lärarnas inställning till samundervisning undersöktes. Lärarna var överlag positiva, även om de var mer tveksamma än eleverna. Alla lärare hade inte heller hittat de rätta arbetsformerna ännu. Undersökningen visar att många lärare vill ha möjlighet att vara mer flexibla beträffande den könsblandade och

könsuppdelade undervisningen. Även eleverna vill gärna ha möjlighet att dela på gruppen ibland (Mattson 1993).

En avhandling om högstadie- och gymnasieelevers inställning till och upplevelser av könsblandad undervisning i idrottsämnet publicerades ungefär ett halvt decennium senare (Höglund 1998). Studien innehöll både en enkät- och en intervjuundersökning. Eleverna i den här studien visade en övervägande positiv inställning till samundervisning (endast 6 % av eleverna visade en tydligt negativ inställning), vilket framkom i enkätundersökningen. Utifrån intervjuundersökningen har författaren kunnat konstatera att det finns flera positiva effekter med könsblandad undervisning. Några exempel är förbättrad klassanda, mer avslappnad stämning, större förståelse för det andra könet samt att det blir roligare. Flera flickor i studien upplevde att lektionerna blev mer intensiva vid samundervisning, vilket hade den positiva konsekvensen att man måste kämpa mer. Ett exempel på en negativ effekt är att flickorna ibland inte får bollen så ofta vid lagbollspel. Ett annat problem var att en del elever, speciellt de som författaren benämner idrottsligt svagare, kan hamna utanför. Eleverna såg därför gärna att man ibland delade gruppen efter förmåga, men att dela efter kön var inget som de ansåg nödvändigt. Undersökningen tyder vidare på att aktiviteten inte har en avgörande roll för om samundervisning är lämpligt eller inte. Istället nämns läraren och hur undervisningen genomförs som två faktorer som är viktiga för om samundervisningen skall lyckas.

År 2003 var det dags för nästa nationella utvärdering av grundskolan (Eriksson et al. 2005). Utöver den sammanfattande huvudrapporten finns även huvudrapporter för olika ämnen samt ämnesrapporter som ger en fördjupad analys av resultaten. Rapporten av Eriksson et al. (2005) ger en fördjupad analys av resultaten för ämnet idrott och hälsa och berör årskurs nio. I utvärderingen har flera aspekter av elevernas syn på idrottsundervisningen undersökts, dock nämns ingenting om elevernas syn på samundervisning, vilket kan tyckas vara anmärkningsvärt.

3 Metod

I metoddelen beskrivs hur undersökningen har genomförts, det vill säga vilken typ av datainsamlingsmetod som använts och varför, hur urvalet av undersökningspersoner gått till samt vilka förberedelser som genomförts. Detta kapitel omfattar även de etiska överväganden som gjorts samt vilken teoretisk ansats som använts vid analys av det empiriska materialet.

3.1 Datainsamlingsmetod

För att undersöka elevers syn på könsblandad respektive könsuppdelad undervisning i ämnet idrott och hälsa valdes intervjuer som datainsamlingsmetod. Denscombe (2009) skriver att intervjun lämpar sig bra som metod när man undersöker mer komplexa fenomen. Som exempel nämner författaren människors åsikter, känslor och erfarenheter, vilket undersöktes i den här studien. För att använda intervjuer måste det också vara ekonomiskt och tidsmässigt genomförbart och personer måste ställa upp på att bli intervjuade.

Det finns olika former av intervjuer, bland annat den som Denscombe (2009) benämner semistrukturerad intervju, vilken användes vid den här studien. När man använder sig av en semistrukturerad intervju har man i förväg gjort upp en lista med ”ämnen som ska behandlas och frågor som ska besvaras” men man är fortfarande ”inställd på att vara flexibel när det gäller ämnenas ordningsföljd” (s.234). Trost (2010) kallar denna i förväg uppgjorda plan för *intervjuguide*, men menar dock att den inte ska innehålla färdigformulerade frågor, utan endast frågeområden. Till denna studie användes Denscombes mer utförliga variant. Denscombe (2009) fortsätter med att betona att vid en semistrukturerad intervju är frågorna öppna och fokus ligger på personen som blir intervjuad, vilken erbjuds en möjlighet att utveckla sina svar så att de blir mer utförliga.

Det finns inte bara olika typer av intervjuer utan även olika typer av semistrukturerade intervjuer. Den vanligaste är enligt Denscombe (2009) den personliga intervjun, vilket innebär att forskaren träffar personen som skall intervjuas personligen och intervjun genomförs med en person åt gången. Han tar upp flera fördelar med denna typ av intervju. En är att den är ganska lätt att arrangera då endast två personer skall komma överens om när intervjun skall genomföras. En annan fördel är att intervjun blir relativt lätt att kontrollera för intervjuaren, eftersom allt fokus kan riktas mot en person och dennes svar. Det är också lättare att skriva ut

intervjuerna när endast en person svarar på frågorna. Ytterligare en fördel är att de åsikter som förs fram under intervjun endast kommer från en person, vilket gör det enklare för forskaren att ”lokalisera speciella idéer till bestämda människor.” (s. 235) Det finns dock även nackdelar med personliga intervjuer. Denscombe menar att personliga intervjuer begränsar antalet deltagare i ett forskningsprojekt, något som kan ökas vid gruppintervjuer. Man behöver inte genomföra lika många intervjuer när man intervjuar flera personer vid ett tillfälle. Även variationen av deltagare kan ökas vid gruppintervjuer. Det är viktigt med ett förtroendefullt klimat i gruppen för att deltagarna ska vara öppna och ärliga. Det finns en risk att deltagarna är mindre öppna och ärliga i en grupp än vid en enskild intervju. Mot denna bakgrund användes därför personliga intervjuer i denna studie.

3.2 Urval

Till studien gjordes ett så kallat *strategiskt* urval. Trost (2010) presenterar en metod för att få fram detta urval, vilken användes i denna studie. Först väljs ett antal *variabler*, i detta fall kön och nuvarande huvudsakliga undervisningsform. Därefter väljs *variabelvärden*, i detta fall flickor och pojkar (kön) samt könsblandad och könsuppdelad idrottsundervisning (huvudsaklig undervisningsform). Variabler och variabelvärden ställs sedan upp i en tabell vilket resulterar i olika *varianter* som ska fyllas med intervjupersoner. Urvalet i denna studie innehöll fyra varianter, som presenteras i tabell 1. Trost menar att man med hjälp av denna metod att systematisera urvalet av intervjupersoner ”får tag på det man önskar få tag på” (Trost 2010, s.138).

Tabell 1: Strategiskt urval av intervjupersoner till studien bland flickor och pojkar i årskurs nio (efter Trost 2010, s. 138).

<i>Kön</i>	<i>Flickor</i>		<i>Pojkar</i>	
<i>Undervisningsform</i>	<i>Könsblandad</i>	<i>Könsuppdelad</i>	<i>Könsblandad</i>	<i>Könsuppdelad</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>

Variablerna kön och nuvarande huvudsakliga undervisningsform valdes utifrån de teoretiska perspektiv som genomsyrar studien. Det sociokulturella perspektivet menar att man formas av de kulturella aktiviteter man deltar i (Säljö 2000). Utifrån detta perspektiv är det intressant att både ha med elever med könsblandad och elever med könsuppdelad idrottsundervisning i studien. Genusperspektivet utgår ifrån att pojkar och flickor möter olika erfarenheter under

uppväxten (Tallberg Broman 2001). Utifrån detta perspektiv är det intressant att intervjua både pojkar och flickor.

Samtliga elever som medverkade i studien gick i årskurs nio. Valet att intervjua elever ur denna årskurs gjordes av flera anledningar. En anledning är att flertalet elever i årskurs nio har hunnit fylla 15 år och då inte behöver målsmans tillstånd för att få delta (se 3.5 *Etiska överväganden*). De har spenderat mer tid i skolan än elever i årskurs sju och åtta och har därmed fler erfarenheter att dela med sig av. Könsuppdelad undervisning är mer förekommande inom grundskolan än gymnasiet (Riksidrottsförbundet 2007). Eftersom detta var ett av variabelvärdena lämpar sig studien bättre för en undersökning inom grundskolan än gymnasiet. Man kan visserligen intervjua gymnasieelever om deras erfarenheter från grundskolan, men jag menar att det är bättre när eleverna har situationen i färskt minne.

Undersökningsgruppen bestod av 180 elever. Efter att 38 eleverna fyllt i intresseanmälningar valdes slumpmässigt fyra elever av varje variant ut. Dessa sexton elever kom att utgöra studiegrupp för undersökningen.

3.3 Förberedelser

Patel och Davidson (2003) skriver att när man behöver pröva en datainsamlingsmetod kan man genomföra en pilotstudie, där deltagarna ska motsvara dem som ska ingå i den egentliga undersökningsgruppen. Som en del i det förberedande arbetet genomfördes i maj 2011 tre intervjuer i en pilotstudie. Två flickor och en pojke i årskurs nio på en skola i Sydsverige intervjuades för att pröva intervjuguiden (se bilaga 1) och de egna intervjuarfärdigheterna. Först valdes en högstadieskola ut och rektorn på skolan kontaktades. Efter tillstånd av rektor kontaktades klassernas mentorer och en tid för besök bokades. Vid besöket fick eleverna information om studien och de som var intresserade fick fylla i en intresseanmälan (se bilaga 2). Från intresseanmälningarna valdes en flicka och en pojke slumpmässigt ut, sedan kontaktades dessa via telefon och en tid för intervjun bokades.

Intervjuerna genomfördes på skoltid under ”elevens val”, vilket innebar att eleverna inte missade några lektioner men inte heller behövde lägga ner sin fritid på att delta i studien. Lokalen som användes var ett konferensrum på skolan. Där kunde vi prata ostört och det var även en neutral miljö. Denscombe (2009) lyfter fram att en forskare måste försöka hitta en

plats för intervjun som är relativt tyst och där man kan prata ostört. Innan intervjun startade fick eleverna ytterligare information samt fyllde i ett informerat samtycke (se bilaga 3). Intervjuerna spelades in med hjälp av en ljudinspelare och skrevs sedan ut för ytterligare bearbetning.

Efter de två första intervjuerna omarbetades intervjuguiden (se bilaga 4) och därefter genomfördes ytterligare en intervju, med en flicka. Tillvägagångssättet var detsamma som vid de två första. Pilotstudien resulterade till sist i en slutlig intervjuguide (se bilaga 5) och en ny kunskap om samt erfarenheter av de egna intervjuferdigheterna. Intervjuerna gick även snabbare än jag först trott, vilket medförde en ändring av tiden i det nya informerade samtycket (se bilaga 6).

3.3.1 Förändringar i intervjuguiden

Den första intervjuguiden (se bilaga 1) bestod av frågor. Under de första två intervjuerna upplevde jag det som begränsande att ha en intervjuguide med färdigformulerade frågor, som ändå inte följdes helt. Därför kom nästa intervjuguide (se bilaga 4) att bestå av teman istället. Dessa teman skrevs som rubriker med exempel på frågor angivna under varje rubrik. Denna intervjuguide upplevdes som smidigare att arbeta med eftersom det blev enklare att anpassa frågorna efter den som intervjuades. Detta upplägg behölls i den slutliga intervjuguiden (se bilaga 5).

Vid utformandet av den andra intervjuguiden inkluderades även fler frågor, som uppmärksammats vid studiet av tidigare forskning inom området, till exempel ”Tar pojkar eller flickor mest plats på idrottslektionerna?” Valet att ta med dessa frågor gjordes för att få en djupare förståelse för elevernas uppfattningar. Efter den tredje intervjun togs temat ”Flickor och pojkar i idrott och hälsa” bort. Frågorna tillhörande detta område flyttades till ”Klimatet på idrottslektionerna” samt ”Övrigt”.

Vid den andra intervjun började jag oplanerat med att be den intervjuade beskriva en vanlig lektion i idrott och hälsa. Detta var ett bra sätt att inleda intervjun, det kändes naturligt och det var lätt att övergå till att prata om deras nuvarande undervisningsform. Det gav också ett underlag till temat ”Klimatet på idrottslektionerna”. Detta ändrades i intervjuguiden som

användes vid den tredje intervjun. Trost (2010) menar att ett sätt att inleda intervjun är att låta personen berätta fritt om något som berör ämnet.

Vid den första intervjun upplevde jag frågan om för- och nackdelar med de båda undervisningsfrågorna som rörig, eftersom samma fråga ställdes mer än en gång fast på olika sätt. Det blev lite ”kaka på kaka” över det hela. Eleven tyckte också att de var lite svårt att besvara frågan. Han sa att han inte trodde att jag kunde ställa frågan på ett annat sätt för att det skulle bli bättre, men han lät tveksam. Även flickan i intervju två tyckte att denna fråga var lite svår. Hon hade svårt att komma på bra saker med könsuppdelad undervisning, vilket kan bero på att hon endast hade erfarenhet av könsblandad undervisning. Vid den tredje intervjun hade frågan omformulerats. Flickan som deltog i denna intervju tyckte också att det var lite svårt att komma på bra och dåliga saker med de båda undervisningsformerna. Området kommer att finnas kvar i studien, men har omformulerats och utgår nu från elevernas nuvarande undervisningsform. Jag är också medveten om att detta är ett område där jag bör vara extra uppmärksam. Att eleverna tycker att det är svårt att komma på bra och dåliga saker behöver inte vara en nackdel i sig, det är också ett resultat. Ett problem som kan dyka upp i samband med intervjuerna är alltså att eleverna har svårt att säga något om den undervisningsform som de inte är vana vid. Elever föredrar den undervisningsform de är vana vid (Andersson & Winell 2010), vilket kan bero på bristande erfarenhet av och kunskap om den andra undervisningsformen.

3.4 Etiska överväganden

Enligt Vetenskapsrådet (2011a) skall deltagarna i en studie informeras om forskningen samt om sin medverkan. Därefter ska de själva välja om de vill medverka eller inte. Det krävs även ett så kallat informerat samtycke från deltagarna (Vetenskapsrådet 2011b). Deltagarna har dessutom rätt att när som helst avbryta sin medverkan. Deltagarna i denna studie har, som nämnts ovan, i flera steg fått information om studien, fyllt i ett informerat samtycke samt informerats om rätten att närsomhelst avbryta deltagandet. Informanterna i studien har alla fyllt femton år, vilket innebär att samtycke från vårdnadshavarna inte har krävts (Vetenskapsrådet 2011c). Deltagarna i studien är inte anonyma eftersom jag vet vilka som har deltagit i studien. Dessa uppgifter återges dock inte i texten, vilket innebär att ingen utomstående kan koppla ihop intervjusvar med en viss individ. Detta skydd mot att utomstående tar del av uppgifter kallas *konfidentialitet* (Vetenskapsrådet 2011d). Deltagarna i

studien har upplysts om vilka åtgärder som vidtagits för att konfidentialiteten ska upprätthållas.

3.5 Genomförande

Intervjuerna i studien genomfördes i november och december 2011. Först kontaktades rektorerna vid två skolor i en kommun i Sydsverige, där en skola hade könsblandad och en hade könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa. En tid för besök avtalades och vid detta besök fick eleverna information om studien. Därefter fick de som kunde tänka sig att ställa upp på en intervjun fylla i en intresseanmälan och de aktuella eleverna kontaktades sedan via telefon. Intervjuerna ägde rum på elevernas respektive skolor och spelades in med en ljudinspelare. Tillvägagångssättet var således det samma som vid pilotstudien.

På grund av att jag ville uppnå mättnad kontaktades två nya skolor, en med könsblandad och en med könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa, i en annan kommun i Sydsverige. Elevunderlaget hade inte blivit tillräckligt stort efter besök vid de två första skolorna. Proceduren upprepades ytterligare en gång. De inspelade intervjuerna transkriberades och skrevs ut för ytterligare bearbetning. Totalt intervjuades sexton elever, fyra ur varje variant (se Tabell 1, under 3.2 Urval). Intervjuerna varade mellan 12 och 33 minuter.

3.6 Teoretisk ansats och bearbetning av materialet

Ett annat ord för hermeneutik är tolkningslära (Thurén 2007). Tolkningen är enligt hermeneutiken det främsta verktyget när det gäller att förstå människor. Rådatan i denna studie har tolkats med syfte att förstå de elever som ingick i studien gällande deras uppfattningar om könsblandad och könsuppdelad idrottsundervisning. Utifrån ett hermeneutiskt perspektiv lyfter man fram att tolkningen alltid är beroende av vår förförståelse, det vill säga våra egna minnen och upplevelser. Det innebär att vi alltid uppfattar verkligheten mer än endast genom våra sinnen. Enligt Thurén (2007) formar förförståelsen vårt sätt att se på och uppleva verkligheten och detta gäller både i vardagslivet och inom vetenskapen. Min förförståelse innehåller erfarenheter av både könsblandad och könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa, både som elev och som lärare. Under låg- och mellanstadiet samt gymnasiet undervisades jag i könsblandade grupper, men under högstadiet var vi indelade i könsuppdelade grupper. Jag har provat att undervisa såväl könsblandade som

könsuppdelade grupper. De könsuppdelade grupperna har alla varit inom grundskolans senare år.

Första steget i bearbetningen var att transkribera intervjuerna ordagrant. Redan då startade en analysprocess, eftersom man börjar fundera och upptäcka mönster i elevernas svar. Efter transkribering skrevs intervjuerna ut och varje intervju lästes för att skapa en helhetsbild av materialet. Jag letade sedan efter uttalanden som berörde elevernas uppfattningar om könsblandad och könsuppdelad undervisning, såväl positiva som negativa. Elevernas uttalanden placerades slutligen i kategorier som motsvarar de områden som visade sig ha betydelse för elevernas uppfattningar angående undervisningsformen. Under bearbetningens gång har jag växlat mellan att studera helheten i intervjuerna och olika utvalda delar. Wallén (1996) skriver att inom hermeneutiken brukar man växla mellan ett helhets- och ett delperspektiv när man tolkar.

4 Resultat

I resultatkapitlet redovisas elevernas uppfattningar om könsblandad och könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa. Deras uttalanden har placerats i sex kategorier. Dessa motsvarar de områden som visade sig ha betydelse för elevernas uppfattningar angående könsblandad och könsuppdelad undervisning: *Lektionsklimatet, den sociala faktorn, läraren, pojkars och flickors olikheter, eleven själv* samt *aktiviteten*. Varje kategori redovisas under en egen rubrik.

Det som karaktäriserar varje kategori beskrivs kort och exemplifieras sedan med citat från intervjuerna. Citaten har ”snyggats till” för att underlätta läsningen, då talspråk ofta innehåller onödiga småord. Vid citaten står en förkortning angiven som talar om ifall det rör sig om en flicka (F) eller pojke (P) respektive om eleven (E) har könsblandad (KB) eller könsuppdelad (KU) undervisning i idrott och hälsa. Betonade ord är markerade i fet stil.

Vid intervjuerna framkom att eleverna kunde se både för- och nackdelar med de båda undervisningsformerna men generellt föredrar eleverna i studien könsblandad undervisning framför könsuppdelad. Samtliga elever med könsblandad undervisning föredrar denna undervisningsform. Av eleverna med könsuppdelad undervisning var det endast en pojke som föredrog denna undervisningsform. En pojke sa att det inte spelar någon roll, en flicka sa att hon helst växlar mellan de båda undervisningsformerna och övriga föredrar den könsblandade undervisningen. Under vissa omständigheter föredras dock den könsuppdelade undervisningen av en del elever. Ibland vill eleverna att man ska variera mellan könsblandad och könsuppdelad undervisning och ibland spelar undervisningsformen mindre roll.

4.1 Lektionsklimatet

I denna kategori har uttalanden som berör lektionsklimatet, själva stämningen på lektionen, placerats. Ett av de vanligaste positiva uttalandena var att det blir roligare när man har idrott flickor och pojkar tillsammans. Elever har även uttryckt att det är tryggare att ha idrott tillsammans med sin klass, eftersom man känner den mer än elever av samma kön i parallellklassen. Lektionsklimatet kan bli bättre eftersom det blir lugnare när det inte bara är pojkar på lektionen.

- *Det är alltid roligare när killarna är med. Man skrattar alltid mer. (E4 FKU)*
- *Det blir roligare när tjejerna är med, det blir en helt annan stämning. (E8 PKU)*
- *Jag tycker bara att det är roligare. (E12 FKB)*
- *Nu när det är hela klassen, en klass som man har gått tillsammans med i flera år, man känner alla. Ja, man är alltid bekväm när det är hela klassen. (Intervjuare: Känns det tryggare att vara med dem man känner?) Mm, mycket tryggare. (E5 PKB)*
- *Det skulle nog bli bättre. Det skulle bli lugnare. (E15 PKU)*

Två av flickorna tyckte att könsblandad idrottsundervisning kunde ha en negativ inverkan på lektionsklimatet. Det första uttalandet är gjort i samband med samtal om simundervisning. Flickan menade att lektionen blev stökigare vid könsblandad undervisning, men hon tyckte ändå att det var roligare att vara tillsammans med pojkarna än uppdelat.

- *Men det kan bli kaos också. Det är högljutt och ingen lyssnar på läraren. (E3 FKU)*
- *Det kan bli ganska negativ stämning. Man bråkar med varandra på grund av att man är osams på grund av regler eller att de ena vill köra på lek och de andra vill köra lite mer på allvar. Det kan vara lite negativt. (E6 FKB)*

Lektionsklimatet kan påverkas positivt av könsuppdelad undervisning. På samma sätt som klassen kan ge trygghet vid könsblandad undervisning tycker vissa elever att det kan vara mer bekvämt att bara vara med elever av samma kön på idrottslektionerna. Det kan kännas lättare att göra bort sig, vissa aktiviteter upplevs som mindre pinsamma och man får möjlighet att umgås med kompisar av samma kön.

- *Vi tjejer som sagt, vi stöttar varandra jättemycket, men killarna däremot, om jag kastar dåligt så kan de kommentera och säga "haha, vad dålig du är". Och även om man låtsas att man inte tar åt sig, så påverkar det ändå. (E7 FKB)*
- *Alla killar känner sig väl lite mer bekväma att prata med varandra, alltså när det är killar. (E8 PKU)*
- *Det skulle väl vara att man är mer bekväm bland tjejer så det är lättare att göra bort sig. (E10 FKB)*

Stämningen kan bli spändare när man har idrott med elever av samma kön ur en annan klass, eftersom man inte känner dessa lika väl som sina klasskamrater. Med det följer känslor av

obehag och otrygghet. Som en följd av detta kan attityden mellan eleverna kan bli kaxig menade en flicka. För pojkarna kan lektionsklimatet bli stökigare och vildare. Även på de skolor med könsuppdelad idrottsundervisning förekommer könsblandad undervisning, vid till exempel dans, vilket kan medföra att det känns ovant och lite obehagligt när man väl blandas eftersom man inte är vana vid att vara med varandra. En pojke och en flicka nämnde detta i sina intervjuer, men de tyckte ändå att det hade fungerat bra när de, som i vanliga fall har könsuppdelad idrottsundervisning, hade könsblandad undervisning vid dans.

- *Just när det gäller klassen, jag känner ju inte killarna i den andra klassen så jättebra så jag tror att det hade blivit lite spändare stämning på något sätt. Och det hade varit lite mer obehagligt, man hade inte riktigt känt sig bekväm med dem. (E5 PKB)*
- *Kaxig attityd, bara för vi känner ju inte 9A lika bra. (E7 FKB)*
- *Om tjejerna också hade varit där så kanske de inte, för det är bollar som flyger **överallt** och det är jättelätt att bli träffad någonstans. **Antagligen** hade de inte skjutit lika mycket om det hade varit tjejer med. **Kanske**. (E9 PKU)*
- *Det fungerar rätt bra men det kan bli väldigt... vilt. Och det... killar bara. Det kan hända rätt mycket skador, men det har inte hänt än så länge. (E15 PKB)*
- *Först blir man liksom "oh, vi vill inte vara med killarna" lite såhär, men sen när man är där så är det jättekul verkligen. (Intervjuare: Tror du att man skulle slippa den första känslan ifall man alltid var med killarna, att man var van vid att vara med killarna?) Ja, det tror jag. (E16 FKU)*

4.2 Den sociala faktorn

I denna kategori har uttalanden av social karaktär placerats. Hit hör uttalanden som berör klassens sammanhållning, gemenskap mellan elever, samarbete och att lära känna varandra bättre. Genom att ha idrott och hälsa tillsammans lär man känna varandra på ett annat sätt än när man sitter ner i ett vanligt klassrum. Att jobba tillsammans på idrotten gynnar även samarbetet på de andra lektionerna. Under idrottslektionerna svettas man och är kanske inte sitt snyggaste jag. Allt det här bidrar till en bättre stämning i klassen och gör att man jobbar bättre ihop.

- *Jag tycker alltid att det är bäst att vara tjejer och killar tillsammans för det blir liksom mer gruppkänsla då. (E5 PKB)*

- *Man får en annan sorts gemenskap i klassen, för om man hade varit delade så hade man inte fått samma gemenskap. Man lär känna varandra på ett annat sätt. (E6 FKB)*
- *Vi behöver ju kunna vara tillsammans med alla. (E10 FKB)*
- *Man lära känna varandra lite mer. Och kan samarbeta. Och då hjälper det ju när man ska göra saker inne i skolan också. Med arbeten och sånt. (E13 FKU)*

Samarbetet kan även påverkas negativt av könsblandad undervisning, flickor och pojkar klarar inte alltid av att samarbeta med varandra. Eventuellt kan pojkarnas tävlingsinriktning påverka samarbetet negativt.

- *Om vi bortser från mig så är det ganska dåligt. (E6 FKB)*
- *Jag tänker på en lektion när vi hade att man skulle springa och hålla varandra i handen, en tjej och en kille. Och då var det ju det att tjejerna inte ville springa lika snabbt som killarna så killarna gick i princip och drog i tjejerna. Men killarna är nog lite mer tävlingsinriktade än vad tjejerna är. (E6 FKB)*
- *Det är väl lite sådär. Det är som sagt, vi tjejer vill verkligen se till att alla är med och att alla får vara med och passa varandra och försöker samarbeta, medan de, det enda de gör är att göra mål, att försöka vinna. (E7 FKB)*

En flicka tyckte att det var dåligt med könsuppdelad undervisning för dem som inte har någon kompis av samma kön, som bättre tycker om att umgås med personer av det andra könet.

- *Delar man upp blir det inte samma sak för dem som tycker om att umgås med killarna, och de som tycker om att umgås med tjejerna. De kanske inte har en enda tjejvän i klassen. Och bara har killarna men måste vara med tjejerna i alla fall. (E6 FKB)*

4.3 Läraren

En pojke menade att undervisningsformen egentligen inte spelade någon roll för att innehållet på lektionen ändå skulle bli detsamma. Han berättade lite senare i intervjun att han inte tyckte om den manliga läraren som de hade (flickorna på skolan undervisades av en kvinnlig lärare). Eleven gav ett uppgivet intryck, som om han förlorat allt intresse för idrott och hälsa och att det därför inte spelade någon roll vilken undervisningsform man hade, så länge den läraren undervisade. Här blir lärarens roll ytterst påtaglig.

- *Det är nog läraren. Jag tycker inte alls om honom. /.../ För att han är... Det är bara bollsporter i hans huvud som snurrar runt. Nån gång gymnastik. (E9 PKU)*

Läraren blir också viktig då det är han eller hon som i slutändan bestämmer vilka krav som ska ställas på eleverna och bestämmer vilka aktiviteter som ska ingå i undervisningen. En del flickor tyckte att den könsuppdelade undervisningen ledde till lägre krav på flickorna, inklusive en skillnad i aktiviteter mellan flickor och pojkar, vilket de uppfattade som negativt. De menade att konsekvenserna av det blir man lär sig och förbättras mindre samt att flickor som är intresserade av och duktiga på idrott hämmas.

- *(Intervjuare: Tycker du att det ställs lika höga krav på tjejer och killar i idrott?) Nej inte riktigt, fast jag vet inte om det beror på lärarna också. Han som har killarna tycker att, de kan göra detta men tjejerna kanske inte klarar av det, fastän vi hade klarat av det minst lika bra. (E4 FKU)*
- *(Intervjuare: Har killarna och tjejerna olika aktiviteter?) De borde ju inte ha det, men det känns som det. Det känns som att de som har oss inte tror att vi klarar av lika mycket som killarna. Flera av tjejerna i min grupp, vi tycker att det är skit. Vi blir jättesura när vi hör det. (E16 FKU)*
- *Vi som satsar på idrotten förlorar på det tycker jag. Jag gör alltid mitt bästa på idrotten, men det gör inte alla tjejer. (E3 FKU)*

Detta kan tolkas som att den könsuppdelade undervisningen i idrott och hälsa förstärker traditionella könsroller, vilket skolan ska motverka.

4.4 Pojkars och flickors olikheter

Vid könsblandad idrottsundervisning förekommer en stor variation bland eleverna, alla är bra på olika saker. Variationen beror enligt eleverna delvis på vilket kön man har. Att pojkar och flickor är olika behöver inte vara något negativt. Istället ser eleverna fördelar med olikheterna, att man kompletterar varandra och har möjlighet att lära av varandra när man har idrott och hälsa tillsammans, vilket gynnar undervisningen. Att pojkarna är fysiskt starkare än flickor kan också upplevas som något positivt, då det blir en morot att kämpa hårdare, vilket kanske framför allt gäller flickor som är intresserade av och bra på idrott.

- *Man har olika sorters egenskaper. Någon är bra på att hoppa och dunka i basket, någon annan är bra på att dribbla. (Intervjuare: Så man kompletterar varandra om man är blandat?) Ja. (E1 PKB)*
- *Man lär sig mer när de är med. För de är duktigare på vissa saker. (E3 FKU)*
- *Bland tjejerna är det kanske två tjejer som är jätteduktiga på att spela fotboll. Sen alla andra är lite halvbra. Så då är det ju roligare för dem, om de får vara med några som är lika bra. (E4 FKU)*
- *Det är väl det att man blir pushad av det, till att prestera bättre när man är med killar. (E10 FKB)*

Flickor och pojkars olikheter kan vara något positivt, men det kan även medföra negativa konsekvenser. Flickor och pojkar har olika beteende, speciellt vid bollspel, och att detta går ut över flickorna. Enligt flera flickor är pojkarna väldigt tävlingsinriktade och tar över lektionerna. De är mer hårdhänta och passar inte alltid flickorna. En av flickorna trodde att det kunde bero på att pojkarna tycker att flickorna är dåliga. Pojkarna dominerar idrottslektionerna, framför allt i samband med bollspel, vilket går ut över flickorna. En konsekvens av pojkarnas dominans kan bli att flickorna inte vågar ta för sig lika mycket.

- *Det enda de gör är att göra mål, att försöka vinna. De är väldigt tävlingsinriktade. Och då blir det så att när vi blandas, då brukar vi inte få bollen så ofta. (E7 FKB)*
- *Man kan ju dela upp det lite när man spelar, så det inte blir att man bara ser killarna hela tiden. De passar inte alltid tjejerna. Eftersom de tycker att "oh, de är dåliga" liksom. (E16 FKU)*
- *Det är just det med att tjejerna kanske inte vågar ta för sig **lika** mycket som de hade vågat göra annars. (E12 FKB)*

Även pojkarna har kommenterat flickornas beteende vid könsblandad undervisning. Två av pojkarna tyckte att flickorna är mindre aktiva än pojkarna, främst vid bollspel. En av dessa båda pojkar sa dock även att flickorna ibland kunde dominera mot pojkarna. Värt att notera är att båda dessa pojkar tyckte att könsblandad undervisning var det bästa, men att de gärna vill se lite mer aktivitet från flickornas sida.

- *Det är mest vi killar som springer. De flesta tjejer står bara still. Och vill att bollen ska komma till dem. (E1 PKB)*
- *Vissa tjejer går fram och försöker fånga bollen. Vissa är lata, vissa gör ingenting. (E2 PKB)*

Att flickorna är mindre aktiva än pojkarna kan både tolkas som en konsekvens av eller en orsak till pojkarnas dominans – vågar flickorna inte ta för sig på grund av pojkarnas dominans eller leder flickornas passivitet till att pojkarna tar mest plats?

En fördel med könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa är alltså att flickorna skulle få mer utrymme och uppmärksamhet. Vissa flickor, de som inte är så duktiga på bollsport och liknande nämns som exempel, hade eventuellt vågat ta för sig mer på lektionen. Flickorna skulle våga göra sitt bästa i större utsträckning. Mer uppmärksamhet och högre aktivitetsgrad, eftersom pojkar inte alltid passar flickor, vid bollspel framkom också som positiva effekter.

- *Man kan ju dela upp det lite när man spelar, så det inte blir att man bara ser killarna hela tiden. De passar inte alltid tjejerna. (E16 FKU)*
- *Vissa tjejer hade nog vågat ta för sig mer tror jag. (Intervjuare: Vilka är tjejerna som vågar ta för sig mer då tror du?) De som inte är så jättebra på bollsport och sånt, vågar försöka mer och vara mer engagerade. (E12 FKB)*

Eleverna uttalande också att nivån mellan eleverna blir jämnare vid könsuppdelad undervisning eftersom pojkarna har ett fysiskt övertag. Att dela upp efter kön på grund av den fysiska kapaciteten gällde främst styrketräning, bollspelsturneringar, friidrott och individuella tävlingar. En flicka påpekte dock att det även kan vara en nackdel att dela upp så att det blir en jämnare nivå mellan eleverna, för att man då inte har något att sträva mot för att förbättra sig. Att ha en könsblandad lektion med delvis könsuppdelade uppgifter, eller att ha en könsblandad tävling där resultaten jämförs könsuppdelat, sågs av flera elever som bra lösningar.

- *Det är väl det där med styrka. För att, jag menar inget illa, men ibland är tjejerna lite svagare än killarna, vilket är helt normalt. Och då kanske det är bäst att dela oss. (Intervjuare: Går det bra att vara tillsammans på lektionen, fast vissa övningar är olika för tjejer och killar?) Ja. (E11 PKU)*

- *Ja, det kan ju vara bra att det blir mer lika. Man blir lika starka och sånt. (Intervjuare: Det blir mer lika nivå mellan eleverna?) Mm. Fast då förbättras man ju inte heller. Så det kan ju vara en nackdel också. (E13 FKU)*

Eleverna har konstaterat att det finns en del skillnader mellan flickor och pojkar. Dessa kan uppfattas både som en begränsning och som en möjlighet.

4.5 Eleven själv

Uppfattningarna om könsblandad respektive könsuppdelad undervisning påverkas även av eleven själv: intresse för idrott, personlig nivå, synen på den egna kroppen och i ett fall religion. Flera elever menar att olika individer gynnas av de olika undervisningsformerna. Tydligast märks det bland flickor där de som tycker om och är bra på till exempel bollspel är mer positivt inställda till könsblandad undervisning, medan de som är lite mindre duktiga känner sig mer bekväma med könsuppdelad undervisning. Erfarenhet av undervisningsformerna spelar också in. Som exempel kan nämnas att en flicka med könsblandad undervisning som gick på en skola där övriga klasser hade könsuppdelad undervisning, kunde se fler fördelar med den könsuppdelade undervisningen än eleverna som gick på skolor där enbart könsblandad undervisning förekom.

- *Jag som inte är så bra på bollspel tycker att det är okej [med könsuppdelad undervisning min anm.]. (E4 FKU)*
- *Jag har alltid tyckt att bollspel varit roligt, men det är ingen annan som satsar på det /.../ så det blir tråkigt för mig tycker jag [med könsuppdelad undervisning min anm.]. (E3 FKU)*
- *Det är väldigt många tjejer jag vet som har komplex. Och det blir jobbigt att stå i badkläder inför killar och sånt där. (E10 FKB)*
- *Alltså, med tanke på att jag har slöja och jag springer och jag blir jättesvettig, för jag har slöjan när jag springer. Och det är som att springa med en mössa. Man känner verkligen hur svetten rinner och man kan inte torka av det eller så. Och med tanke på att vi har en kvinnlig idrottslärare så skulle det vara jätteskönt att nån gång kunna ta av sig slöjan och bara springa och låta håret fladdra. (E7 FKB)*

Flickan som tyckte att det ibland kunde vara skönt att ha idrott med bara flickorna för att slippa använda slöja, gjorde liknande uttalande när vi pratade om simundervisningen. Där var

hon var tvungen att bada med tights, tröja och slöja. Hon skulle gärna bada i bikini eller baddräkt istället men eftersom det finns manlig personal i simhallen, som kan komma in när de har lektion, så går inte det. Flickan berättade att hon känner sig jätteful i sina badkläder, att hon inte alls trivs med det, men att hon har känt klassen så länge nu att hon inte bryr sig. En bra klass, med ett bra lektionsklimat, verkar göra att det ändå känns okej för henne.

Två pojkar med könsblandad undervisning kunde se rent organisatoriska svårigheter med könsuppdelad undervisning. Pojkarna är vana vid att vara med flickorna och det märks att de inte tänker på att pojkar ur två klasser kan blandas under idrottslektionerna, och att flickorna gör detsamma. De har bristande erfarenhet av hur man organiserar könsuppdelad undervisning.

- *Men vi är inte så många killar i klassen så det skulle nog bli ganska svårt.* (E1 PKB)

På frågan vilken undervisningsform som passade bäst vid styrketräning svarade en pojke:

- *Uppdelat tror jag. Det är något man har vant sig vid, att ha det uppdelat.* (E15 PKU)

I det här fallet föredrog eleven den undervisningsform han var van vid. Att eleverna fördrar det de är vana vid var dock inte det vanligaste svaret i denna studie.

4.6 Aktiviteten

Aktiviteten påverkar till viss del vilken undervisningsform som föredras. Aktiviteter där könsblandad undervisning passar särskilt bra är enligt eleverna dans, friluftsliv och samarbetsövningar. Även elever som vanligtvis har könsuppdelad undervisning undervisas ofta blandat vid dans och friluftsliv. De har erfarenhet av det och att det faktiskt fungerar bra vilket ger dem positiva uppfattningar. En av fördelarna med könsblandad undervisning var att man fick träna samarbete, vilket återspeglas när eleverna säger att könsblandad undervisning passar bra vid samarbetsövningar. När man dansar pardans har män och kvinnor enligt tradition olika steg. Flera elever påtalade denna fördel med att vara flickor och pojkar tillsammans vid dans. Aktiviteter där den könsuppdelade undervisningen lämpade sig bäst var vid aktiviteter där prestationen sågs som viktigare, såsom styrka och individuella tävlingar samt vid simundervisning.

- *För att i dans så är det killen som ska föra. (E10 FKB)*
- *Blandat, för om man bara var killar så skulle hälften få lära sig kvinnostegen och hälften mansstegen. (E15 PKU)*
- *Vissa skäms över sin kropp. Så därför kunde det nästan varit bättre att ha tjejer för sig och killar för sig **där** [vid simundervisning min anm.]. För att det är väldigt många tjejer och väldigt många killar som inte tycker om sin kropp. Och därför skäms för att visa den för andra. (E6 FKB)*

Att ha möjlighet att växla mellan könsblandad och könsuppdelad idrottsundervisning beroende på aktivitet upplevdes av flera elever som positivt. Det fanns också elever som inte kopplade ihop valet av undervisningsform med någon specifik aktivitet, utan helt enkelt upplevde variationen av undervisningsform som positiv i sig.

- *Jag tycker det är bra att ibland, som två lektioner då över man var för sig och sen när det väl gäller, då kör man helklass. Då blir det lite variation och det är bra. (E8 PKU)*
- *Så jag tycker faktiskt att det [könsblandad undervisning min anm.] är bra. Men jag tycker att man ska variera. (Intervjuare: Att man ska variera?) Att man nån gång kan ha tjejer för sig och killar för sig. Det skulle varit kul. (Intervjuare: Vilka gånger ska man ha det då? Finns det någon speciell aktivitet?) Nej, men jag tänker, pip-test det är ju en till två gånger per termin. Och en tjejlektion/killektion kan man också ha en till två gånger per termin. (E7 FKB)*

4.7 Sammanfattning av resultat

De flesta elever kunde se både för- och nackdelar med de båda undervisningsformerna. I vissa fall hade eleverna en klar uppfattning om vilken undervisningsform som enligt dem var den bästa, i en del fall spelade undervisningsformen mindre roll och ibland tyckte eleverna att man skulle växla mellan den könsblandade och den könsuppdelade undervisningen. Elevernas uppfattningar har kategoriserats till att beröra lektionsklimat, den sociala faktorn, läraren, eleven själv samt aktivitet.

Det som motiverar användandet av könsblandad undervisning var framför allt att man lär känna varandra bättre, lär sig samarbeta, får en bättre sammanhållning i klassen, kompletterar

varandra, får en möjlighet att lära av varandra och blir motiverad att prestera bättre. Det upplevs också som roligare, tryggare (att vara med dem man känner) och lugnare (för pojkarna) och ställs mer lika krav mellan pojkar och flickor.

Det som talar för könsuppdelad undervisning är framför allt att flickorna får mer utrymme eftersom pojkarna lätt kan dominera undervisningen och att det blir en jämnare nivå mellan eleverna. Det blir också mindre tävlingsinriktat, lugnare (för flickorna), tryggare (att vara med dem med samma kön) och det kan kännas lättare om man skulle råka göra något pinsamt.

5 Diskussion

I likhet med flera tidigare studier (Carlsten 1989, Hussain 1989, Matson 1993, Höglund 1998, Andersson & Winell 2010) visade resultatet av denna studie på en positiv inställning till könsblandad undervisning i idrott och hälsa bland eleverna, även om man ska vara försiktig med att dra slutsatser från ett så litet elevantal. Samtliga elever som undervisades med könsblandad idrottsundervisning föredrog denna undervisningsform. Detsamma gjorde de flesta elever med könsuppdelad undervisning. Detta resultat överensstämmer inte med vår tidigare studie (Andersson & Winell 2010) som visade att elever föredrar den undervisningsform som de är vana vid. Syftet med studien var emellertid inte bara att ta reda på vilken undervisningsform eleverna föredrar, utan att undersöka vilka uppfattningar de har om könsblandad respektive könsuppdelad undervisning idrott och hälsa. Resultatet visade att eleverna har både positiva och negativa uppfattningar om såväl könsblandad som könsuppdelad idrottsundervisning.

I diskussionskapitlet knyts resultatet till litteraturgenomgång och forskningsbakgrund. Underrubrikerna motsvarar de områden som identifierats i elevernas uttalanden. Dessa är lektionsklimatet, den sociala faktorn, läraren, pojkars och flickors olikheter, eleven själv samt aktiviteten. Därefter följer metoddiskussion, slutsats och avslutande reflektioner inklusive förslag till framtida forskning.

5.1 Diskussion om lektionsklimatet

Lektionsklimatet kan påverkas positivt av såväl könsblandad som könsuppdelad idrottsundervisning. Å ena sidan kan lektionsklimatet upplevas som tryggare vid könsblandad undervisning, eftersom man känner sin klass bättre än andra elever. Med sin klass vågar man vara sig själv och känner sig mer bekväm. Å andra sidan kan lektionsklimatet upplevas som tryggare i könsuppdelade grupper. Det kan till exempel kännas lättare att göra bort sig. En viss undervisningsform leder inte automatiskt till ett visst undervisningsklimat. Båda kan till exempel uppfattas som tryggare. En skillnad är dock att flera elever påpekade att det blir roligare när man har idrott tillsammans med det andra könet. Eleverna kunde se fördelar med den könsuppdelade undervisningen, men ingen sa att det blir roligare att bara vara med elever av samma kön. Om eleverna tycker att det är roligare med könsblandad idrottsundervisning

skulle det kunna leda till att de blir mer positivt inställda till ämnet och mer motiverade att göra sitt bästa om de undervisas i könsblandade grupper i idrott och hälsa.

Skillnaden mellan könsblandad och könsuppdelad undervisning angående lektionsklimatet låg främst i att den könsblandade undervisningen blir lugnare än den könsuppdelade för pojkarna. På samma sätt som könsblandad undervisning kan bli lugnare för pojkar kan den också bli stökigare för flickor. En fråga vi idrottslärare kan ställa oss i detta sammanhang är – på vems villkor sker egentligen undervisningen? Det blir lugnare för pojkarna vid könsblandad undervisning, men på bekostnad av att det blir stökigare för flickorna. Intressant är att de flickor som påpekade detta ändå föredrog könsblandad undervisning framför könsuppdelad. Det kan bero på att det tycker att det blir för lugnt när de bara är flickor, att det inte händer något och att eleverna är passiva. Det roliga och aktiva med könsblandad undervisning verkar väga tyngre för dem än det lugnare klimatet som könsuppdelad undervisning erbjuder. Detta kan kopplas till Höglund (1998) där samtliga elever menade att atmosfären blir bättre vid könsblandad undervisning. Flera elever upplevde att ”stämningen blir mer avslappnad och man kan helt enkelt ha roligt” (Höglund 1998, s. 77).

Värt att fundera på om man väljer att ha könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa är hur man ska göra vid aktiviteter som till exempel pardans. I pardans dansar män och kvinnor av tradition olika steg, vilket flera elever i denna studie också påtalade. Då bör man vara flickor och pojkar tillsammans menar de. Eleverna med könsuppdelad undervisning som haft pardans berättade att de varit tillsammans med eleverna av det andra könet vid dessa tillfällen. Detta kan medföra att det känns lite ovant och obehagligt när man väl blandas eftersom man inte är vana vid att vara med varandra. Trots de första obehagliga känslorna tyckte dessa elever att det ändå gick bra att dansa, men att det kanske skulle kännas mer naturligt om de alltid var med varandra.

5.2 Diskussion om den sociala faktorn

Resultatet tydde på att könsblandad undervisning har flera positiva effekter inom det sociala området. Eleverna menade att man lär känna varandra bättre genom könsblandad undervisning, vilket leder till bättre sammanhållning i klassen, större gemenskap mellan elever samt ett förbättrat samarbete. Samarbetet blir även bättre på de andra lektionerna. Här kan likheter med Höglunds (1998) studie ses.

Det är dock inte alla pojkar och flickor klarar av att samarbeta med varandra. Två av flickorna i studien (båda undervisas med könsblandad undervisning) tyckte att samarbetet på deras lektioner inte fungerar optimalt. Även Hussain (1989) fann att de flesta eleverna tyckte att samarbetet mellan flickor och pojkar fungerade bra, men att det fanns en del som inte höll med och dessa var till största delen flickor.

Värt att notera är att de flickorna i denna studie som sa att samarbetet inte fungerade så bra mellan flickor och pojkar, ändå tyckte bäst om den könsblandade undervisningen. De kunde själva se fördelar inom det sociala området, gällande den könsblandade undervisningen. Detta kan tolkas som att könsuppdelad undervisning inte är lösningen. Samarbetet mellan flickor och pojkar är inte alltid optimalt, men det lär ju knappast bli bättre om de inte får träna på att samarbeta med varandra.

En pojke med könsblandad undervisning tyckte för övrigt inte att samarbetet mellan eleverna (pojkar) fungerade särskilt bra på deras lektioner. Han hävdade att de knappt samarbetade alls. Elevernas kön verkar alltså inte vara av avgörande betydelse för om samarbetet skall lyckas eller inte.

5.3 Diskussion om läraren

Läraren spelar en viktig roll för hur undervisningen uppfattas. En pojke i studien berättade att det egentligen inte spelar någon roll om undervisningen sker i könsblandade eller könsuppdelade grupper, det är hur läraren är som avgör om undervisningen blir bra eller inte. Den här pojken undervisades i en pojkgrupp med en manlig lärare på en skola där flickorna undervisas av en kvinnlig lärare. Äldre läroplaner har innehållit könsskillnader och lärarutbildningen var (när kvinnorna väl fick tillträde till utbildningen) länge könsuppdelad (Lundvall & Meckbach 2003). Även om detta har förändrats verkar dessa könsskillnader leva kvar på sina ställen. Lärarna som undervisar idag kan ha genomgått en könsuppdelad undervisning och undervisat utifrån läroplaner innehållande könsskillnader under en stor del av sitt yrkesverksamma liv.

Höglund (1998) menade också att läraren spelar en betydande roll för om den könsblandade undervisningen skall lyckas eller inte. Han meddelar att det är lärarens personlighet och

undervisning som är viktig. ”Att läraren behandlar alla elever jämlikt under samgymnastiken har stor betydelse för att undervisningsformen skall lyckas.” (Höglund 1998, s. 57) En del flickor i min studie tyckte att den könsuppdelade undervisningen ledde till lägre krav på flickorna, inklusive en skillnad i aktiviteter mellan flickor och pojkar. Detta uppfattade flickorna som negativt. De menade att konsekvenserna kan bli att man lär sig och förbättras mindre. Lärarens roll blir således viktig för att undervisningen skall lyckas vid såväl könsblandad som könsuppdelad undervisning. Både vid könsblandad och vid könsuppdelad undervisning är det viktigt för eleverna att läraren behandlar dem jämlikt.

5.4 Diskussion om pojkars och flickors olikheter

Flera elever i den här studien konstaterade i sina intervju svar att det förekommer olikheter mellan flickor och pojkar. Olikheterna kan både ses som något positivt och något negativt. Elevernas positiva uttalanden innebar att olikheterna gör att man kompletterar varandra och har möjlighet att lära av varandra. Pojkarnas fysiska övertag kan motivera flickorna till att kämpa hårdare och försöka mera. Detta skulle innebära en fördel för den könsblandade idrottsundervisningen. Liknande resultat kan hittas hos Höglund (1998) där en del flickor uppgav att det blev högre intensitet på lektionerna när pojkarna var med, vilket gjorde att de fick kämpa mer på lektionerna. Flera flickor tyckte att det var positivt.

Höglunds (1998) studie visade att flickorna inte alltid får bollen vid lagbollspel utan att pojkarna till stor del spelar för sig själva, vilket kan vara en negativ aspekt med könsblandad idrottsundervisning. De negativa uttalande som eleverna i min studie gjorde angående flickors och pojkars olikheter berörde framför allt deras olika beteende, vilket också var speciellt påtagligt vid bollspel. En del pojkar i studien menade att flickorna kunde vara passiva under lektionerna, främst vid bollspel. Flera flickor upplevde pojkarna som väldigt tävlingsinriktade, att de tar över lektionen, är mer hårdhänta och att de inte alltid passar flickorna. Ämnet idrott och hälsa kan inte heller likställas med bollspel. Det finns aktiviteter där flickor kan ha ett övertag över pojkarna. Dessa aktiviteter verkar dock inte uppmärksammas i lika stor utsträckning.

En konsekvens av pojkarnas dominans kan bli att flickorna inte vågar ta för sig lika mycket. Den könsuppdelade undervisningen skulle då kunna få den positiva konsekvensen att flickorna skulle våga ta för sig mer, vara mer aktiva och få mer uppmärksamhet. Carli (2004)

menar också att idrottsundervisning i könsindelade grupper skulle gynna flickorna eftersom deras aktivitetsgrad då skulle öka. Wernersson (1995) ställer frågan om man verkligen vinner det man hoppas genom att ha könsuppdelad undervisning och om dessa vinster väger tyngre än det man förlorar? I detta fall, är flickornas ökade aktivitetsgrad värt mer än möjligheten att lära av varandra och lära sig samarbeta?

Frågan är om flickorna är mindre aktiva för att pojkarna dominerar lektionen och inte passar till flickorna, eller om pojkarna dominerar lektionen och inte passar till flickorna för att de är passiva under spelet? Värt att fundera på är också om man bäst löser ”problemet” genom att dela gruppen efter kön, eller om man istället ska jobba för ett bra lektionsklimat där man tar hänsyn till varandra, där alla vågar göra sitt bästa och där läraren uppmärksammar flickor och pojkar lika mycket.

5.5 Diskussion om eleven själv

Utifrån ett genusperspektiv är det intressant att undersöka om flickor och pojkar har olika uppfattningar om könsblandad och könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa. Gällande vilken undervisningsform eleverna föredrar visade resultaten av denna studie inte på någon skillnad mellan flickor och pojkar (även om studien innehåller för få informanter för att dra någon generell slutsats om detta). Däremot menade flera elever i denna studie att olika individer kan gynnas olika mycket av de olika undervisningsformerna. Tydligast märks det bland flickor där de som tycker om och är bra på idrott skulle gynnas mer av könsblandad undervisning än de idrottsligt svagare flickorna. Detta kan kopplas till Höglund (1998) som fann att ”flickor med goda färdigheter i gymnastik” var mer positiva till könsblandad undervisning än ”fysiskt och motoriskt svagare flickor” (Höglund 1998, s.86). Ett liknande samband hade inte hittats bland pojkarna. Även Mattson (1993) skriver att det finns stora skillnader inom könen, både gällande färdighetsnivå och intresse, varpå man inte kan behandla könsindelade grupper som självklart enhetliga grupper. Som lärare måste man se till varje individ, istället för att anta att alla pojkar är lika och alla flickor är lika.

Det som i denna studie visat sig påverka, men kanske inte avgöra, elevernas uppfattningar om könsblandad och könsuppdelad idrottsundervisning är intresset för idrott, den personliga färdighetsnivån, synen på den egna kroppen och i ett fall religion. Religionen berörde dock mer praktiska aspekter (opraktiskt med slöja etc.) än uppenbart religiösa åskådningar. Synen

på den egna kroppen berörde främst simundervisningen. Flera elever tog upp problemet med att många ungdomar är missnöjda med sina kroppar, har komplex och inte vill visa den inför andra, främst andra av det motsatta könet (eller inför någon alls om de kan undvika, men det är ett annat problem med omklädningsrummen). Som lärare kan vi jobba för ett bra lektionsklimat där eleverna är trygga med varandra, men komplex som rör den egna kroppen kan vara svårare att hantera. En lösning skulle kunna vara att ha könsuppdelad simundervisning vid simning även om man har könsuppdelad undervisning i övrigt. Det man måste reflektera över då är om man löser problemet eller bara skjuter det åt sidan ett tag.

Även elevernas nuvarande undervisningsform påverkade i viss mån deras uppfattningar om de båda undervisningsformerna. De flesta elever med könsuppdelad undervisning föredrog dock den könsblandade (vilket går emot Andersson & Winell 2010). Däremot kunde till exempel ett par elever med könsblandad undervisning se rent organisatoriska svårigheter med den könsuppdelade undervisningen (till exempel att det skulle bli väldigt få antal elever på lektionen). En pojke sa i intervjun att han föredrog könsuppdelad undervisning i samband med styrketräning. När jag undrade vad det berodde på sa han att det var något man hade vant sig vid. Generellt ville dock denna pojke helst ha könsblandad undervisning. Man skulle kunna tolka detta som att erfarenhet av den aktuella undervisningsformen påverkar elevernas uppfattningar om positiva och negativa saker med den, men avgör inte vilken undervisningsform de föredrar.

5.6 Diskussion om aktiviteten

I intervjuerna gav eleverna uttryck för att olika aktiviteter passar olika bra i samband med de olika undervisningsformerna. Valet av undervisningsform vid de olika aktiviteterna kan kopplas ihop med elevernas positiva och negativa uttalanden om könsblandad respektive könsuppdelad undervisning. Till exempel var en fördel med könsblandad undervisning att man tränar samarbetsförmågan. Samarbetsövningar var också en av aktiviteterna där eleverna i studien tyckte att könsblandad undervisning passade extra bra.

Hussains (1989) studie visade också att aktiviteten har en viss betydelse för val av undervisningsform. Aktiviteter där flickor och pojkar var mest negativa till könsuppdelad undervisning var styrketräning och bollspel. Det finns en viss likhet mellan denna studie och Hussains. Eleverna i min studie nämnde framför allt prestationsgrenar, som till exempel

styrketräning, som extra passande till könsuppdelad undervisning. Bollspel nämndes inte i stor utsträckning (det var speciellt ett par flickor som tyckte det kunde vara skönt med könsuppdelad undervisning ibland vid bollspel). Å andra sidan har endast sexton elever intervjuats i denna studie, vilket innebär att man ska vara försiktig med att dra förhastade slutsatser om de olika aktiviteternas betydelse för undervisningsformen.

I Höglunds (1998) studie hade eleverna svårt att komma på aktiviteter som lämpade eller inte lämpade sig bra för könsblandad undervisning, vilket till viss del är en skillnad jämfört med denna studie. En del elever i min studie kunde direkt ge exempel på aktiviteter. Andra hade svårare att komma på aktiviteter, men längre fram i intervjuerna när vi behandlade de olika utvalda aktiviteterna, kunde man utläsa att olika aktiviteter passar olika bra ihop med de båda undervisningsformerna. Höglund (1998) menar att denna svårighet att ge exempel på aktiviteter skulle kunna tyda på att det inte är aktiviteten i sig som avgör om den könsblandade undervisningen lyckas, utan på vilket sätt den genomförs. Även den nationella utvärderingen (Mattsson 1993) visade att aktiviteten i sig inte är avgörande för om könsblandad idrottsundervisning skall lyckas. Vid tolkning av intervju svaren i denna studie kan man se ett liknande mönster. Aktiviteten har i sig en viss betydelse (till exempel pardans som inbegriper olika steg för män och kvinnor) men det finns flera andra faktorer rörande undervisningen som också är av stor betydelse till exempel lektionsklimatet och läraren. Värt att påpeka är också att alla elever i studien inte hade erfarenhet av alla aktiviteter som behandlades i intervjun.

5.7 Metoddiskussion

Intervjuer passade bra som undersökningsmetod till denna studie vars syfte var att undersöka elevers uppfattningar. Enligt Denscombe (2009) är intervju en lämplig metod när man undersöker komplexa fenomen, såsom människors åsikter och erfarenheter. Författaren nämner att för att intervjuerna ska vara genomförbara måste personer ställa upp på att bli intervjuade. Det visade sig vara svårt att få tillräckligt med elever att ställa upp på en intervju. Efter besök vid två högstadieskolor var elevunderlaget för litet och ytterligare två skolor kontaktades

Resultatet hade kunnat bli annorlunda med en mer van intervjuare som kanske hade kunnat ställa ännu mer ingående följdfrågor vilket eventuellt hade kunnat ge ett annorlunda resultat.

Denscombe (2009) skriver om den så kallade intervjuareffekten, vilken innebär att de som intervjuas svarar olika beroende på hur de uppfattar den som intervjuar. Med en annan person som ställt frågorna hade svaren kunnat bli annorlunda. Att använda ljudinspelare under intervjuerna var väldigt praktiskt, eftersom det hade varit lätt att missa viktig information om endast anteckningar hade förts. Det är dock viktigt att vara medveten om att en ljudinspelare kan ha en hämmande effekt på informanten, då situationen upplevs som konstlad och ovan. Jag upplevde inte att det var något som störde eleverna eftersom jag förklarade för dem varför den var där och hur den skulle användas, men den kan ändå ha påverkat dem.

Alla elever som deltog i studien gjorde det på frivillig basis, de fick anmäla sitt intresse och därefter kontaktades de som blev aktuella. På frågan om de brukar delta på idrottslektionerna svarade samtliga ”ja”. Elever som inte deltar på lektionerna har mindre erfarenheter att dela med sig av. Å andra sidan hade det varit intressant att fråga varför de inte är med på lektionerna och resultatet hade kunnat bli annorlunda. De flesta elever som deltog i studien uppgav att de tycker om ämnet idrott och hälsa. Det var endast en som påtagligt meddelade att han inte tyckte om ämnet. Med en annorlunda urvalsmetod hade elevdeltagandet kunnat bli annorlunda, vilket hade kunnat ge ett annorlunda resultat. Samtidigt måste etiken uppfyllas. Informanterna ska själva välja om de vill medverka eller inte och de har dessutom rätt att när som helst avbryta sin medverkan.

Studiens syfte var att undersöka elevernas uppfattningar, att försöka få en djupare kunskap om dem snarare än att göra generaliseringar. Studien grundar sig på specifika individers uttalanden och är inte representativ för samtliga elever i årskurs nio i Sverige. Resultaten kan därför inte anses generellt gällande, men de har bidragit med kunskap om elevers uppfattningar.

Bearbetningen av det empiriska materialet genomfördes med hjälp av en hermeneutisk teoretisk ansats, det vill säga genom tolkning av elevernas uttalanden. Eventuellt hade fenomenografi kunnat användas istället.

5.8 Slutsatser

Utifrån resultat och diskussion har jag dragit några slutsatser. Ett bra lektionsklimat är viktigt för att undervisningen skall uppfattas som lyckad. Lektionsklimatet kan påverkas positivt och

negativt av såväl könsblandad som könsuppdelad undervisning. Det finns flera positiva effekter att vinna av könsblandad undervisning inom det sociala området. Undervisningsformen är i sig inte avgörande för om samarbetet skall fungera. Om samarbetet mellan flickor och pojkar ska förbättras är dock könsblandad undervisning att föredra. Läraren spelar en viktig roll för hur undervisningen uppfattas, om den blir lyckad eller inte. Detta gäller oavsett undervisningsform. Pojkar och flickor är till viss del olika, vi kan se det som problem eller möjligheter. Det finns dock stora skillnader även inom könen och vi kan inte behandla könsindelade grupper som självklart enhetliga grupper. Lärare måste se till varje individ.

Elever kan se både fördelar och nackdelar med såväl könsblandad som könsuppdelad idrottsundervisning. Det positiva med könsblandad undervisning väger tyngre än det positiva med könsuppdelad undervisning. Av detta kan man dra slutsatsen att könsblandad undervisning är att föredra, men att läraren måste föra en dialog med eleverna för att undervisningen ska bli så bra som möjligt. Vi behöver uppmärksamma nackdelarna och försöka förbättra dessa situationer. Detta är ytterst yrkesrelevant, eftersom vi kan använda oss av denna slutsats i vårt arbete att optimera elevernas undervisning i idrott och hälsa.

5.9 Avslutande reflexioner och förslag till framtida forskning

Resultatet av denna studie tyder på att eleverna föredrar den könsblandade idrottsundervisningen framför den könsuppdelade, även om de kan se både för- och nackdelar med båda undervisningsformerna. Eftersom elevernas uppfattningar innehåller såväl positiva som negativa aspekter av både könsblandad och könsuppdelad idrottsundervisning och eftersom eleverna enligt läroplanen (Skolverket 2011) skall ha inflytande över undervisningsformen, är det viktigt för lärare i idrott och hälsa att undersöka elevers uppfattningar om undervisningsformen. Det är viktigt att föra en dialog med eleverna för att kunna utforma undervisningen optimalt för dem. Studiens resultat visar också att läraren har en viktig roll för att undervisningen skall uppfattas som lyckad, oavsett om den bedrivs i könsblandade eller könsuppdelade grupper. Det är viktigt att lärare är medvetna om detta.

Eftersom både tidigare studier och denna studie visar på en positiv inställning till könsblandad undervisning i idrott och hälsa kan man fråga sig varför könsuppdelad undervisning fortfarande förekommer. Mattsson (1993) skriver att lärarna överlag var positiva till

könsblandad idrottsundervisning, även om de var mer tveksamma än eleverna. Har lärarna kanske också uppmärksammat de negativa aspekterna av den könsblandade undervisningen som eleverna tagit upp i denna studie, till exempel att idrottsligt svaga flickor missgynnas? Frågan är om lösningen på ett sådant problem är könsuppdelad undervisning. Borde det inte vara bättre att jobba mot ett bättre lektionsklimat där alla är accepterade och vågar göra sitt bästa, där man ser varandras olikheter som möjligheter att lära av och komplettera varandra? I övriga delar av samhället lever inte män och kvinnor åtskilda från varandra, varför ska de göra det i skolans idrottsundervisning?

Könsuppdelad idrottsundervisning förekommer fortfarande som huvudsaklig undervisningsform vid en del skolor, trots att det verkar som att elever föredrar könsblandad idrottsundervisning. Därför föreslås en intervjustudie med lärare som framtida forskning. Hur resonerar lärare som undervisar med könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa? En mer ingående studie om aktivitetens betydelse för elevernas uppfattningar hade också varit intressant, då detta fortfarande till viss del är oklart. Ytterligare ett förslag till framtida forskning är en liknande studie med elever från olika områden, till exempel storstad, glesbygd och invandrartät förort.

6. Sammanfattning

Det övergripande syftet med studien var att undersöka elevers uppfattningar om könsblandad respektive könsuppdelad undervisning i ämnet idrott och hälsa i årskurs nio. Uppsatsen inleds med en historisk tillbakablick för att skapa bättre förståelse för dagens situation. Gymnastik blev ett obligatoriskt ämne på de svenska läroverken 1820. Ämnet var länge främst ämnat för pojkar. Även utbildningen av gymnastiklärare var från början enbart till för män. Efter en tid fick även kvinnor tillträde till utbildningen, men det dröjde innan män och kvinnor utbildades i könsblandade grupper. Tidigare läroplaner har innehållit skillnader för flickor och pojkar. I Lgr 80 angavs för första gången att flickor och pojkar skulle undervisas tillsammans. Nuvarande läroplan anger varken könsskillnader eller obligatorisk undervisningsform.

Tidigare studier visar på en positiv inställning till könsblandad undervisning i idrott och hälsa bland eleverna. Höglund (1998) undersökte elevers uppfattningar om könsblandad undervisning och fann att det finns flera positiva effekter med könsblandad undervisning. Några exempel är förbättrad klassanda, mer avslappnad stämning, större förståelse för det andra könet samt att det blir roligare. Ett exempel på en negativ effekt är att flickorna ibland inte får bollen så ofta vid lagbollspel.

För att undersöka elevernas uppfattningar valdes intervjuer som datainsamlingsmetod. Först genomfördes en pilotstudie med tre elever och därefter gjordes vissa förändringar i intervjuguiden. Sexton elever intervjuades sedan, fyra flickor och fyra pojkar med könsblandad undervisning samt fyra flickor och fyra pojkar med könsuppdelad undervisning i idrott och hälsa. Samtliga elever gick i årskurs nio på fyra olika skolor i Sydsverige. Intervjuerna spelades in med en ljudinspelare, transkriberades, skrevs ut och bearbetades på hermeneutiskt vis.

Resultetet tyder på en positiv inställning till könsblandad undervisning i idrott och hälsa. De flesta elever kunde se både för- och nackdelar med de båda undervisningsformerna. I vissa fall hade eleverna en klar uppfattning om vilken undervisningsform som enligt dem var den bästa, i en del fall spelade undervisningsformen mindre roll och ibland tyckte eleverna att man skulle växla mellan den könsblandade och den könsuppdelade undervisningen. Elevernas uppfattningar har hänförs till kategorierna lektionsklimat, den sociala faktorn, läraren, eleven själv samt aktivitet.

Referenser

- Andersson, S; Winell M (2010). *Sam- eller särundervisning, om eleven får välja! En undersökning av vilken undervisningsform elever i årskurs 9 föredrar i idrott och hälsa.* B-uppsats i idrott och hälsa. Kristianstad: Högskolan Kristianstad.
- Annerstedt, C (1990). *Skolgymnastikens utveckling.* I: Annerstedt, C (red.) *Undervisa i idrott Idrottsämnets didaktik.* Lund: Studentlitteratur, s. 48-60
- Annerstedt, C; Peitersen B; Rønholt H (2001). *Idrottsundervisning Ämnet idrott och hälsas didaktik.* Göteborg: Multicare AB.
- Blom, K A; Lindroth J (2002). *Idrottens historia Från antika arenor till modern massrörelse.* Farsta: SISU idrottsböcker.
- Carli, B (1995). Myt & verklighet Könsperspektiv på ämnet idrott och hälsa. *Tidskrift i Gymnastik och Idrott* 1995 (7), s.26-36.
- Carli, B (2004). *The making and Breaking of a Female Culture: The History of Swedish Physical Education 'in a Different Voice'.* Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Carlsten, Y (1989). *Ämnet idrott i grundskolans årskurs 8.* Stockholm: Högskolan för lärarutbildningen i Stockholm. Institutionen för pedagogik. Rapport nr 5/89.
- Denscombe, M (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna.* Upplaga 2:1. Lund: Studentlitteratur AB.
- Ekberg, J-E; Erberth B (2000). *Fysisk bildning – om ämnet Idrott och hälsa.* Lund: Studentlitteratur AB.
- Eriksson, C; Gustavsson K; Quennerstedt M; Rudsberg K; Öhman M; Öijen L (2005). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 Idrott och hälsa Ämnesrapport till rapport 253.* Stockholm: Skolverket. (Elektronisk.) Tillgänglig: www.skolverket.se (2011-04-14)
- Hassmén, P; Hassmén, N; Plate, J (2003). *Idrottspsykologi.* Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Hussain, S (1989). *Samundervisning i idrott på grundskolans högstadium.* Göteborg: Göteborgs universitet. Institutionen för pedagogik. Publikation nr 1/1989.
- Höglund, J-E (1998). *Idrott och gymnastik – tillsammans på samma villkor? En undersökning om högstadie- och gymnasieelevers inställning till och upplevelser av samundervisning i gymnastik.* Avhandling pro gradu, Pedagogiska institutionen, Pedagogiska fakulteten, Åbo Akademi/Österbottens högskola.
- Lindroth, J (2006). *Från GCI till GIH – mer historia.* (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.gih.se/OM-GIH/GIHs-historia/Fran-GCI-till-GIH---mer-historia/> (2011-05-19)

- Lundvall, S & Meckbach J (2003) *Gymnastik för kvinnor och män i lärarutbildningen vid Gymnastiska Centralinstitutet/Gymnastik- och idrottshögskolan under åren 1944 till 1992*. Stockholm: HLS Förlag.
- Mattson, L (1993). *Den nationella utvärderingen av grundskolan Våren 1992. Idrott Huvudrapport. Skolverkets rapport nr 25*. Stockholm: Liber.
- Nationalencyklopedin (2011a). *Kön* (Elektronisk). Tillgänglig: <http://www.ne.se/kön> (2011-05-28)
- Nationalencyklopedin (2011b). *Genus* (Elektronisk). Tillgänglig: <http://www.ne.se/genus/1065117> (2011-05-30)
- Nationalencyklopedin (2011c). *Idrott* (Elektronisk). Tillgänglig: <http://www.ne.se/idrott> (2011-05-28)
- Nationalencyklopedin (2011d). *Genusperspektiv*. (Elektronisk). Tillgänglig: <http://www.ne.se/genusperspektiv> (2011-06-10)
- Patel, R & Davidson, B (2003). *Forskningsmetodikens grunder Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Upplaga 3. Studentlitteratur.
- Riksidrottsförbundet (2007). *Idrott och rörelse i skolan – en studie av idrotten i skolan 2007*. Stockholm.
- SAOL13 (2006). *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. Upplaga 13. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Skolverket (2000). *Kursplan för Idrott och hälsa*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3872/titleId/IDH1010%20-%20Idrott%20och%20h%E4lsa> (2011-05-26)
- Skolverket (2009). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. (Elektronisk) Tillgänglig: www.skolverket.se (2011-04-15)
- Skolverket (2010). *På pojkarnas planhalva? Ämnet idrott och hälsa ur ett jämställdhets- och likvärdighetsperspektiv*. Rapport nr 355. Stockholm. (Elektronisk) Tillgänglig: www.skolverket.se (2011-04-14)
- Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. (Elektronisk) Tillgänglig: www.skolverket.se (2011-05-19)
- Språkrådet (2008). *Svenska skrivregler*. Tredje utgåvan. Stockholm: Liber AB.
- Stensmo, C (2007). *Pedagogisk filosofi*. Upplaga 2. Studentlitteratur.
- Säljö, R (2000). *Lärande i praktiken Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts.

- Tallberg Broman, I (2001). *Genusperspektiv på skola, utbildning och omsorg. I: Genusperspektiv på förskola, skola och utbildning Några inlägg från en arbetsgrupp på lärarutbildningen*. Rapporter om utbildning 1/2001, Malmö Högskola.
- Thurén, T (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Upplaga 2:1. Malmö: Liber AB.
- Trost, J (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Upplaga 4:1. Lund: Studentlitteratur AB.
- Utbildningsdepartementet (1996). *Genusperspektiv i forskningen*. Departementserien 1996:26.
- Vetenskapsrådet (2011a) *Informerat samtycke*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/manniska2.shtml> (2011-05-04)
- Vetenskapsrådet (2011b) *Forskning som involverar människan*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/forskningmanniska.shtml> (2011-05-16).
- Vetenskapsrådet (2011c) *Forskning som involverar barn*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/manniska1.shtml> (2011-05-04)
- Vetenskapsrådet (2011d) *God Forskningssed*. Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011. (Elektronisk) Tillgänglig: http://www.vr.se/download/18.2bb973112ef4f1b5ac8000357/God_forskningssed_VR_rapport_1_2011.pdf (2011-04-25)
- Wallén, G (1996). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Upplaga 2. Lund: Studentlitteratur.
- Wernersson, I (1995). *Undervisning för flickor – undervisning för pojkar ...eller... undervisning för flickor och pojkar?* Institutionen för pedagogik, Göteborgs universitet.

Bilaga 1

Intervjuguide pilotstudie

- Vilken undervisningsform brukar ni ha, tjejer och killar tillsammans eller var för sig?
Finns det något tillfälle då ni gör på annat sätt?
(Om de brukar variera, finns det någon aktivitet då de alltid är uppdelade resp. tillsammans?)
Hur upplevde du det var att svara på den frågan? Är det en bra fråga att börja med?
- Tycker du bäst om att vara tjejer och killar tillsammans eller uppdelat?
(Om de säger vet inte, be dem ändå välja en eller fråga vad de tycker är bra resp. dåligt med de båda undervisningsformerna.)
Var det svårt att besvara denna fråga?
- Vilka är fördelarna med att vara tjejer och killar tillsammans? Vilka nackdelar finns det?
Vilka är fördelarna med att vara uppdelat? Vilka nackdelar finns det?
Var det svårt att komma på bra och dåliga saker tycker du?
- Finns det några aktiviteter där du tycker att det är bättre att vara tillsammans/+ motsvarande med uppdelat? (Beror lite på hur de svarat innan.)
Hur upplevde du det var att svara på den frågan?
- Tycker du om att spela bollspel med tjejerna/killarna (det andra könet)?
Vad hade varit bäst här?
Hur upplevde du det var att svara på den frågan?
- Vilken undervisningsform vill du helst ha vid simundervisning och bad?
Finns det någon speciell anledning till att du tycker då? /Kan du utveckla det lite?
Hur kändes det att besvara den här frågan?
- Har ni varit ute på friluftsliv? Med friluftsliv menar jag såväl dagsutflykter som övernattningar i naturen. (Inte orientering, bara om det ingått som moment i friluftslivet.)
Var ni tillsammans eller uppdelat?
Var det bra?
Hur skulle du vilja ha det?
Hade jag kunnat ställa den här frågan på ett bättre sätt?
- Har du helst lektion i dans med killarna/tjejerna (det andra könet) eller uppdelat?
Hur tänker du här?
Vad tycker du om den här frågan?
- Har ni haft styrketräning?
Vilken undervisningsform hade ni då?
Vilken undervisningsform föredrar du vid styrketräning?
Gick det bra att besvara den här frågan tycker du?
- Händer det att ni har tävlingar på idrottslektionerna i skolan?
Vad tycker du om det?
Är det bäst att vara tjejer och killar tillsammans eller uppdelade då? (Om de har tävling.)
Hade jag kunnat ställa denna fråga på ett bättre sätt?

- Kan du berätta lite om hur du allmänt upplever lektionerna i idrott och hälsa?
Hur upplevde du det var att svara på den frågan?
- Är det något mer du vill tillägga?
Är det något mer som jag borde fråga om tycker du? Eller ska jag ta bort någon fråga? Är det något annat du vill tillägga om intervjun?

Bilaga 2

Informationsbrev

Hej.

Mitt namn är Maria Winell och jag är lärarstudent från Högskolan i Kristianstad. Jag håller just nu på med mitt examensarbete där jag undersöker högstadielärares syn på könsblandad respektive könsuppdelad undervisning i ämnet idrott och hälsa. För att undersöka detta kommer jag att genomföra ett antal intervjuer med elever i årskurs nio. Jag skulle vara mycket tacksam om du skulle vilja hjälpa mig med min undersökning genom att ställa upp på en intervju. Deltagandet är helt frivilligt och era svar kommer att hanteras konfidentiellt. Ett krav för att få delta är dock att du har fyllt 15 år. Om du inte har fyllt 15 år men ändå vill delta, behöver jag en underskrift från en målsman.

Om du är intresserad av att delta i undersökningen, sätt ett kryss i rutan nedan och skriv ditt namn, om du är tjej eller kille samt ditt telefonnummer. Jag kommer att kontakta dem som blir utvalda för intervju. Vid frågor går det bra att kontakta mig via telefon eller e-post.

Tack på förhand

Maria Winell

0732-055500

maria_winell@hotmail.com

----- ✂ -----

Intresseanmälan

Jag kan tänka mig att ställa upp på en intervju.

Namn: _____

Kön: _____

Telefonnummer: _____

Underskrift (målsmans underskrift om du är under 15 år):

Bilaga 3

Informerat samtycke

Hej igen.

Först och främst vill jag säga att jag är väldigt tacksam för att du har erbjudit dig att ställa upp på en intervju och på så vis hjälpa mig med mitt examensarbete.

Mitt namn är Maria Winell och jag studerar till lärare vid Högskolan i Kristianstad. Just nu håller jag på med mitt examensarbete, som är en uppsats där jag även genomför lite egen forskning. Syftet med arbetet är att undersöka elevers syn på könsblandad respektive könsuppdelad undervisning i ämnet idrott och hälsa.

För att undersöka detta kommer jag att genomföra ett antal enskilda så kallade intervjuer med ett antal elever i årskurs nio.

Du deltar nu i en så kallad pilotstudie. Det innebär att du kommer att få svara på frågor både om undervisningen och om själva intervjun. På så vis hjälper du mig att göra så bra intervjufrågor som möjligt. Den faktiska studien genomförs i höst och arbetet beräknas vara färdigt i januari 2012.

Intervjuerna kommer att spelas in och jag kommer även att föra anteckningar. Jag uppskattar att intervjun tar ca 40-45 minuter. Efter intervjun kommer jag att skriva ut intervjun i text. Dina svar kommer att hanteras konfidentiellt. Då kan ingen obehörig veta att det är just du som har svarat.

Jag är forskningshuvudman, det är alltså jag som skriver arbetet. Till min hjälp har jag en handledare som är anställd på högskolan.

Deltagandet är helt frivilligt och du har rätt att när som helst avbryta din medverkan. För att få lov att delta utan målsmans tillåtelse måste du dock ha fyllt 15 år.

Än en gång tack till dig som har erbjudit dig att hjälpa mig med min undersökning.
/Maria

Jag samtycker till att delta i pilotstudien:

Datum

Underskrift

Bilaga 4

Intervjuguide pilotstudie, variant två.

- NUVARANDE UNDERVISNINGSFORM
Be personen beskriva en vanlig idrottslektion.
Brukar personen vara med på idrotten?
Tycker personen om idrott och hälsa och anser han/hon att ämnet är viktigt?
Övergång till att fråga vilken undervisningsform de brukar ha, tjejer och killar tillsammans eller var för sig?
Finns det något tillfälle då de gör på annat sätt?
(Om de brukar variera, finns det någon aktivitet då de alltid är uppdelade resp. tillsammans?)
Hur upplevde du det var att svara på den frågan? Är det en bra fråga att börja med?
- UNDERVISNINGSFORM DE FÖREDRAR
Trivs personen med den undervisningsform de brukar ha eller skulle han/hon vilja ha det på något annat sätt?
Tror personen att det skulle vara annorlunda om de hade den andra undervisningsformen?
Skulle det vara bättre eller sämre eller inte spela någon roll?
Är det bäst att bara ha den ena undervisningsformen eller är det bättre att variera eller spelar det ingen roll?
Finns det några speciella aktiviteter där personen tycker att man alltid ska vara tillsammans/uppdelat?
Hur kändes det att besvara den här frågan?
- KLIMATET PÅ IDROTTSLEKTIONERNA
Om de har könsblandad undervisning:
 - a. Hur fungerar samarbetet mellan flickor och pojkar på idrottslektionerna?
 - b. Vilka bestämmer mest på idrottslektionerna, flickor eller pojkar? (t.ex. om de får välja aktivitet)
 - c. Tar pojkar eller flickor mest plats på idrottslektionerna?Om de har könsuppdelad undervisning: samma frågor, fast ta bort flickor/pojkar.
Är det okej om man råkar göra något pinsamt på lektionen? Spelar det någon roll om detta sker framför någon av det andra könet?
Har personen någon gång känt att han/hon varit tvungen att bete sig mer flickigt/grabbigt?
Hur upplevde du det var att svara på den frågan?
- FÖR- OCH NACKDELAR MED KÖNSBLANDAD OCH KÖNSUPPDELAD UNDERVISNING
För elever som har könsblandad undervisning:
 - a. Vad tycker personen är bra med att vara tjejer och killar tillsammans på idrottslektionerna?
 - b. Finns det något som är dåligt med att vara tillsammans?
 - c. Blir dessa dåliga saker bättre vid könsuppdelad undervisning?
 - d. Vad tycker personen är dåligt med att vara uppdelat?För elever med könsuppdelad idrottsundervisning:
 - e. Vad tycker personen är bra med att vara tjejer och killar uppdelat på idrottslektionerna?
 - f. Finns det något som är dåligt med att vara uppdelat?
 - g. Blir dessa dåliga saker bättre vid könsblandad undervisning?
 - h. Vad tycker personen är dåligt med att vara tillsammans?

(Här måste jag vara uppmärksam så att det inte blir "kaka på kaka". Det är inte säkert att jag behöver ställa alla frågor.)

Hur upplevde du det var att svara på den här frågan? Var det svårt att komma på bra och dåliga saker tycker du?

- FLICKOR OCH POJKAR I IDROTT OCH HÄLSA

Är flickor och pojkar olika bra på idrott samt på olika aktiviteter?

Ställs det lika höga krav på flickor och pojkar?

Behandlas flickor och pojkar lika i idrott och hälsa?

Hur kändes det att besvara den här frågan?

- BOLLSPEL

Tycker personen om att spela bollspel med tjejerna/killarna (det andra könet)?

Beter sig flickor och pojkar olika i samband med bollspel?

Vilken undervisningsform hade varit bäst här?

Hur upplevde du det var att svara på den frågan?

- SIMUNDERVISNING/LIVRÄDDNING/BAD

Börja med att be personen berätta hur en lektion i simhallen kan se ut.

Vilken undervisningsform vill personen helst ha vid simundervisning, livräddning och bad?

Finns det någon speciell anledning till att personen tycker så? / "Kan du utveckla det lite?"

I simhallen är man ju mer avklädd än i idrottshallen. Hur känner personen angående det?

Hur kändes det att besvara den här frågan?

- FRILUFTSLIV

Har ni varit ute på friluftsliv? Med friluftsliv menar jag utflykter i naturen, både utflykter med övernattnings och dagsutflykter. (Orientering ingår inte, bara om det ingått som ett moment vid friluftslivet.)

Om personen svarar ja, be honom/henne berätta lite mer om det.

Var de tillsammans eller uppdelade?

Fungerade det bra? (Hur skulle personen vilja ha det?)

Om de övernattade: Fick tjejer och killar sova i samma rum/tält/vindskydd?

Hur upplevde du det var att svara på den frågan?

- RÖRELSE TILL MUSIK

Har de haft lektion i dans? Var de tillsammans?

Vilken undervisningsform föredrar han/hon? Ev. be personen utveckla sitt svar.

Har de haft någon annan form av rörelse till musik, typ Friskis & Svettis?

Om ja, be personen berätta lite mer om det.

Vad tycker du om den här frågan?

- STYRKETRÄNING

Har de haft någon form av styrketräning?

Om ja, vad gjorde de då?

Vilken undervisningsform hade de?

Vill personen helst vara tillsammans eller uppdelat?

Tror personen att flickor och pojkar är olika intresserade av styrketräning och i så fall varför?

Gick det bra att besvara den här frågan tycker du?

- TÄVLING

Händer det att de har tävlingar på idrottslektionerna i skolan? (Både lag och individuella.)

Vad tycker han/hon om det?

Är det bäst att vara flickor och pojkar tillsammans eller uppdelade vid tävling?

Är pojkar och flickor olika tävlingsinriktade?

Hur upplevde du det var att svara på den här frågan?

- ÖVRIGT

Är det något mer personen vill tillägga om ämnet idrott och hälsa?

Är det något mer som jag borde fråga om tycker du? Eller ska jag ta bort någon fråga? Är det något annat du vill tillägga om intervjun?

Bilaga 5

Intervjuguide

- NUVARANDE UNDERVISNINGSFORM

Be personen beskriva en vanlig idrottslektion.

Brukar personen vara med på idrotten?

Tycker personen om idrott och hälsa och anser han/hon att ämnet är viktigt?

Övergång till att fråga vilken undervisningsform de brukar ha, flickor och pojkar tillsammans eller var för sig?

Finns det något tillfälle då de gör på annat sätt?

(Om de brukar variera, finns det någon aktivitet då de alltid är uppdelade resp. tillsammans?)

- UNDERVISNINGSFORM DE FÖREDRAR

Trivs personen med den undervisningsform de brukar ha eller skulle han/hon vilja ha det på något annat sätt?

Tror personen att det skulle vara annorlunda om de hade den andra undervisningsformen?

Skulle det vara bättre eller sämre eller inte spela någon roll?

Är det bäst att bara ha den ena undervisningsformen eller är det bättre att variera eller spelar det ingen roll?

Finns det några speciella aktiviteter där personen tycker att man alltid ska vara tillsammans/uppdelat?

- KLIMATET PÅ IDROTTSLEKTIONERNA

Om de har könsblandad undervisning:

a. Hur fungerar samarbetet mellan flickor och pojkar på idrottslektionerna?

b. Vilka bestämmer mest på idrottslektionerna, flickor eller pojkar? (t.ex. om de får välja aktivitet)

c. Tar pojkar eller flickor mest plats på idrottslektionerna?

Om de har könsuppdelad undervisning: samma frågor, fast ta bort flickor/pojkar.

Är det okej om man råkar göra något pinsamt på lektionen? Spelar det någon roll om detta sker framför någon av det andra könet?

Ställs det lika höga krav på flickor och pojkar?

Behandlas flickor och pojkar lika i idrott och hälsa?

- FÖR- OCH NACKDELAR MED KÖNSBLANDAD OCH KÖNSUPPDELAD UNDERVISNING

För elever som har könsblandad undervisning:

a. Vad tycker personen är bra med att vara flickor och pojkar tillsammans på idrottslektionerna?

b. Finns det något som är dåligt med att vara tillsammans?

c. Blir dessa dåliga saker bättre vid könsuppdelad undervisning?

d. Vad tycker personen är dåligt med att vara uppdelat?

För elever med könsuppdelad idrottsundervisning:

e. Vad tycker personen är bra med att vara flickor och pojkar uppdelat på idrottslektionerna?

f. Finns det något som är dåligt med att vara uppdelat?

g. Blir dessa dåliga saker bättre vid könsblandad undervisning?

h. Vad tycker personen är dåligt med att vara tillsammans?

(Här måste jag vara uppmärksam så att det inte blir "kaka på kaka". Det är inte säkert att jag behöver ställa alla frågor.)

- BOLLSPEL

Tycker personen om att spela bollspel med tjejerna/killarna (det andra könet)?
Beter sig flickor och pojkar olika i samband med bollspel? Vilken undervisningsform hade varit bäst här?

- SIMNING/LIVRÄDDNING/BAD

Börja med att be personen berätta hur en lektion i simhallen kan se ut.
Vilken undervisningsform vill personen helst ha vid simundervisning, livräddning och bad?
Finns det någon speciell anledning till att personen tycker så? / "Kan du utveckla det lite?"
I simhallen är man ju mer avklädd än i idrottshallen. Hur känner personen angående det?

- FRILUFTSLIV

Har ni varit ute på friluftsliv? Med friluftsliv menar jag utflykter i naturen, både utflykter med övernattnings och dagsutflykter. (Orientering ingår inte, bara om det ingått som ett moment vid friluftslivet.)

Om personen svarar ja, be honom/henne berätta lite mer om det.

Var de tillsammans eller uppdelade?

Fungerade det bra? (Hur skulle personen vilja ha det?)

Om de övernattade: Fick flickor och pojkar sova i samma rum/tält/vindskydd?

- RÖRELSE TILL MUSIK

Har de haft lektion i dans? Var de tillsammans?

Vilken undervisningsform föredrar han/hon? Ev. be personen utveckla sitt svar.

Har de haft någon annan form av rörelse till musik, typ Friskis & Svettis?

Om ja, be personen berätta lite mer om det.

- STYRKETRÄNING

Har de haft någon form av styrketräning?

Om ja, vad gjorde de då?

Vilken undervisningsform hade de?

Vill personen helst vara tillsammans eller uppdelat?

Tror personen att flickor och pojkar är olika intresserade av styrketräning och i så fall varför?

- TÄVLING

Händer det att de har tävlingar på idrottslektionerna i skolan? (Både lag och individuella.)

Vad tycker han/hon om det?

Är det bäst att vara flickor och pojkar tillsammans eller uppdelade vid tävling?

Är pojkar och flickor olika tävlingsinriktade?

Är det viktigast att vara bättre än andra eller att utveckla sin egen förmåga?

- ÖVRIGT

Är det något mer personen vill tillägga om ämnet idrott och hälsa?

Är flickor och pojkar olika bra på idrott samt bra på olika aktiviteter? (Kan frågas där det passar.)

Bilaga 6

Informerat samtycke

Hej igen.

Först och främst vill jag säga att jag är väldigt tacksam för att du har erbjudit dig att ställa upp på en intervju och på så vis hjälpa mig med mitt examensarbete.

Mitt namn är Maria Winell och jag studerar till lärare vid Högskolan i Kristianstad. Just nu håller jag på med mitt examensarbete, som är en uppsats där jag även genomför lite egen forskning. Syftet med arbetet är att undersöka elevers syn på könsblandad respektive könsuppdelad undervisning i ämnet idrott och hälsa.

För att undersöka detta kommer jag att genomföra ett antal enskilda så kallade intervjuer med ett antal elever i årskurs nio. Arbetet beräknas vara färdigt i januari 2012.

Intervjuerna kommer att spelas in och jag kommer även att föra anteckningar. Jag uppskattar att intervjun tar ca 25-35 minuter. Efter intervjun kommer jag att skriva ut intervjun i text. Dina svar kommer att hanteras konfidentiellt. Då kan ingen obehörig veta att det är just du som har svarat.

Jag är forskningshuvudman, det är alltså jag som skriver arbetet. Till min hjälp har jag en handledare som är anställd på högskolan.

Deltagandet är helt frivilligt och du har rätt att när som helst avbryta din medverkan. För att få lov att delta utan målsmans tillåtelse måste du dock ha fyllt 15 år.

Än en gång tack till dig som har erbjudit dig att hjälpa mig med min undersökning.
/Maria

Jag samtycker till att delta i studien:

Datum

Underskrift